

Răsunetul cultural

Magazin literar și artistic

Realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

An. X; Nr. 8 (112), august 2022

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj

ISSN 2784-0034 ISSN-L 2784-0034

pag. 2-6

In memoriam Ana Pop Sîrbu

pag. 7

Eveniment editorial
Olimpiu Nușfelean

pag. 8-10

JURNAL DE FESTIVAL

ZIUA 1

Festivalul Internațional de poezie și muzică de la Bistrița a început cu decernarea **Premiului pentru literatură al orașului Bistrița**, oferit scriitorului **Radu Vancu**,

pentru care, așa cum a mărturisit (aureolat parcă de luminile de pe scena Palatului Culturii de aici din Bistritz), valoarea și importanța acestei recunoașteri sunt date de trei aspecte importante: oamenii care au avut anterior onoarea de a-l primi, cine îl acordă și unde este acordat. Cu gesturi blânde și timide, Radu Vancu nu a pășit pe scenă doar pentru aplauzele ce însoțesc un astfel de moment, ci ca să citească, vorbind mai întâi despre frumusețea și viața orașului, despre o Bistrița fosforescentă în lumina poeziei ce uneori te lasă parcă fără suflare. Poezia lui prindea formă și se strecura încă o dată în noi purtătă de o voce caldă, așezată, nesfârșit răbdătoare, care știa că versurile ce îți dăruie cel mai bine interioritatea nu pot fi trezite la viață decât cu calm, inducând senzația că nu poți face nimic pentru a opri toate acestea. Sub un *soare lego* există o lume construită din lego la care a lucrat minuțios și, în același timp, nepăsător, un meșter al cărui proiect exprimă cea mai fascinantă simbioză dintre frumusețe și suferință. În asta constă și toată forța versurilor sale – te dăruie ca să reînveți să accepți că poezia e una dintre puținele forme de viață ce fac suportabil totul. *Ca de-obicei, după un dezastru, lumea e perfectă.* – **Denisa Grădinaru** Poezia își alege niște locuri pe unde să pătrundă în lume, spune Radu Vancu mulțumind pentru distincția oferită așeară. Poezia are însă și niște oameni care o aduc în lume. Unii dintre ei purtând, poate mai adânc decât alții, întreaga povară și sfâșietoarea frumusețe din care ea se naște și care o însoțesc. Pentru mine un astfel de om-poezie este Radu Vancu. Pentru că la el carnea sufletului și carnea lumii tânjesc în căutarea de a extirpa ceea ce este putred, dureros, de neînțeles pentru a recupera, de fapt, pentru a reinventa, frumusețea. Aceea simplă a gesturilor mărunte, clădite blând în lumea stăpânită de Cami și de Sebastian, în lumea în care *o undă de speranță* se desprinde înălțând o secție de poliție lego și în care există *copii lego* și un *John Lenon lego*. Pentru că Radu Vancu știe că Meșterului *degețelor de copii* lumea i-a ieșit nu doar un pic cam strâmbă, ci complet strâmbă, pentru că în ea există *capete sparte*, și *degețele rupte*, și *trupuri indescifrabile sfărțecate*. Și e o *lume făcută țândări*. Dintotdeauna, deși așeară Radu Vancu parcă vorbea chiar despre lumea de lângă noi, lumea Ucrainei, lumea în care pot exista copii blonzi lovind. Și alți copii (doar aparent mai mari) ucigând. Și totuși, *nu te teme!* Cu acest *Nu te teme!* am rămas. Și cu o căutare-sfârțecare a frumuseții – fragile, imposibil de dus în timp, recuperate în fluturii pictați de Dumnezeu pe fiecare petală a unei frânghii înflorite. Ce sugrumă gâtleejuri și taie în carne vie. Dar care există. Alături de Sebi, în ciuda a tot și a toate, într-o sufragerie mică din lumea asta în care *Cantosurile* și *Psalmii* depun mărturie pentru ea. – **Horia-David Munteanu**

Bogdan-Alexandru Stănescu: *Seara mergeam vorbind singur pe faleză/ speriam copiii și bunicile cu frică de Dumnezeu.*

Versurile lui Bogdan-Alexandru Stănescu recuperează imaginea unui spațiu acvatic necunoscut, dar care îmbie la contemplare. Apele măloase din poemul *Sulina, 2002, un galion în mare* poartă cu ele promisiunea unei plecări, a unei ieșiri din trupul fragil, murdar, înfometat, care bate pasul pe loc: *Nu făceam din asta o tragedie, din imobilitatea mea trupească/ îmi pot imagina vărsarea, îmi spuneam în delirul/ cauzat de foame*. Nimicnicia ființei ascunde, de fapt, premisele unei posibile schimbări, căci dincolo de neclintire stă un puternic imbold de a depăși limitele impuse: *Eram esența celui ce aveam să devin, prins chiar în momentul/ năpărlirii*. Dezbaterea de tot ce înseamnă amortire oferă mai apoi libertatea de a explora apele.

Un alt poem citit imediat după ce a primit „Premiul Laura Albușescu pentru Editorul anului”, *Pater noster*, propune, de asemenea, imaginea unei *gropi marine* în care se afundă trupul tatălui tras la suprafață de glasurile copiilor săi. Lumea de deasupra este resimțită tot ca un abis în care umanitatea comportă și nuanțe groțefte, fratele vrea *să-și arunce sora la gunoi*, tatăl se însoară cu o prostituată, comunicarea este refuzată. În final, fundul gropii marine adăpostește ultimele forme de viață: *să strâng pleoapele, să dorm cu mintea goală, fără să aud corul de/ copii care mă strigă de sus:/ Pater noster, qui es in aquam!* Refugiul dobândește o importanță ritualică. – **Amalia Carciuc**

Când s-a auzit din microfonul Palatului Culturii vocea lui Bogdan-Alexandru Stănescu, mă așteptam să se zguduie într-un fel scaunul care mă susținea docil în sala Palatului Culturii. Pentru că era omul căruia îi datorăm editarea a peste 1 100 de volume ale unor autori uriași, pentru că Anansi Contemporan, colecția pe care o coordonează acum, e deja un „spațiu” așezat, către care se îndreaptă avid așteptarea unui număr mare de cititori. Adjectivul „pasionat”, regăsit în laudatio făcută de Marius Chivu, nu a făcut decât să întărească impresia glacialității lui. Ea a fost însă repede spulberată de căldura emanată de Bogdan Alexandru Stănescu și de imaginile percutante din volumul *Adorabilii etrusci*, din care poetul a citit. Peisajul marin din *Sulina, 2002, un galion în mare*, acuratețea detaliului semnificativ, starea de angoasă, recuperarea unui timp și a unor siluete ascund, de fapt, căutarea unei alte lumi, o tângire puternică spre ceva ce e doar presimțit, ascuns bine în aglomerarea de fapte cotidiene. *Pater noster* reia, circular, imaginea unui prezent sărac, în care s-au strecurat și un copil, și un sobolan, și un gândac, toți sub același tavan al apartamentului de la bloc în care viața e mizerabilă. Senzația este că acum ființa a ajuns la capătul puterilor,

Poezia e la Bistrița

dar în loc să-și țină gura închisă pentru a păstra ultima moleculă de oxigen, ar țipa din toate gâturile posibile. Pentru ca totul să se termine odată. Asta e poezia lui Bogdan-Alexandru Stănescu: țipătul care caută o lume și o face a tuturor. – **Ioana Crega**

Magda Cârnci: *Revin la mine, în minte, în orașul fără frontiere*

Acaparantă și rece în ascensiunea spre luciditate este vocea care răzbate din versurile Magdei Cârnci. Cele cinci secvențe din *POEM TRANS-NEURONAL* pe care autoarea le-a citit prezintă istoria unei deconstrucții: purtând în sine amintirea întregului, a aceluși „tot” cosmic (*infiniul brownian din degetele mele mă atrage spre cosmos*), sinele se defamiliarizează treptat, abandonează condiția reducționistă de entitate închisă și începe urcarea spre cortex (*Îmi privesc cortexul pe dinăuntru: o boltă arhaică/ mocnesc acolo geneze ratate, palpiile câteva fisiuni nucleare/ peste o genune străveche, un vaier care nu vrea să tacă*). Pulverizarea în timp și în spațiu, percepută ca escaladare și expansiunea continuă, este modalitatea prin care ființa înțelege să abandoneze și să se abandoneze: părăsirea devine nu atât gest sau act, cât ipostază, singurul mod valabil de a valorifica și de a perpetua existența lucidă, la nivelul conștiinței (*Mă aflu peste tot și nici unde/ mi-au trebuit câteva era să acced până-n feastă; Am nevoie de alte extaze/ nu-mi pasă, las totul în urmă/ mă angajez în escaladare/ cozi de comete îmi atarnă din gură*). Impresionant în poeziile Magdei Cârnci este felul în care reușește să traducă jocul abstract al dezintegrării și reintegrării în imagini profund viscerale care se adaugă unele altora etapizat: dincolo de a fi un proces mental, întoarcerea conștientă la sine, cortexul privit dinlăuntru, cutureierarea *circumvoluțiunilor cerebrale* sunt experiențe cartografiabile, reprezentări senzoriale și imagini care se înlănțuie (sau, mai curând, se dezlănțuie) sub forța de a scrie a autoarei cu o fluență întru totul surprinzătoare: *Îmi cutureier dezinhibată circumvoluțiunile cerebrale/ – dune și prăpăstii și piscuri, o placă de calculator inflamabilă/ – labirint care gastează luciditate și miros de bucătărie -/- /țelul meandrelor mele interioare deocamdată îmi scapă/ se îndreaptă oare spre punctul Omega?* – **Andrada Strugaru**

După ce a terminat de citit, am simțit că nu vreau ca Magda Cârnci să își reia locul în sală. Voiam mai mult, îmi doream să rămân în bârlugul ademenitor, provocator al versurilor ei, să continui să mă înalț în spațiu și apoi să cobor până în măduva pământului, să mă las în continuare purtată de acest extraordinar periplu de conștientizare a fiecărei molecule, de procesul de expansiune și de explorare a lumii pe care *Transneuron* l-a făcut posibil. – **Ana Maria Constantinescu**

Miroslav Kirin: *Suntem aici ca să ne împingem limitele./ Suntem unde suntem./*

Suntem unde suntem pentru că ne e frică.

Poezia lui Miroslav Kirin vorbește despre lucrurile mărunte, despre posibilitățile supraviețuirii după ratare și, poate, despre încercările de stimulare a voinței. În spatele fiecărei acțiuni de resuscitare stă în mod inconștient frica. *doar limba mi-a căzut din gură/ acel ficat uriaș/ o întorc în gură, o împing pe gât/ renunț când îmi dau seama că mă sufocă*. Când răspunsurile nu pot fi găsite în interior se apelează la soluția prin comparație pentru a defini elementele de unicitate ale identității: *Păi cum cum să fii diferit și totuși recognoscibil/ Păi cum când despre asta se vorbește și se șoptește neîncetat*.

Raportul eu-voi înglobează eforturile de așezare în rândurile tăcute ale normalității, într-un circuit perfect funcțional, însă, paradoxal, cuvintele constituie cel mai mare impediment când stau încremenite pe vârful unei limbi. Criza comunicării se reflectă îndeosebi în scris și în relația poetului cu acesta: *Toț scrisul meu devine un terci nedigerabil/ Nici nu mai știu ce-am vrut să scriu/ Pe mine aici mă prigonesc/ Ajutor*. Lipsa ordinii, a energiei care să genereze armonia duce la refularea sentimentului de nemulțumire. În strigătul de ajutor al lui Kirin nu regăsim disperare, ci doar graba de a atinge o utilitate a discursului. Tandrea pare să fie cea salvatoare, apropierea de celălalt și întovărășirea pe un drum nou: *Dar, dacă nu costă nimic, lasă-mă să te întreb./ Dacă ai timp în iarna asta/ Vrei să vii cu mine la o plimbare/ Știu unde există iubire pentru amândoi.* – **Amalia Carciuc**

He was all over the place, everywhere! He took care of everything. We arrived just an hour ago, sorry for the delay guys!

Cam așa stă treaba, se ridică bariera, așa e simplitatea!

Așa e poezia, se ridică sub forma unei bariere, te izbește, așa stă treaba!

O sărbătoare a vocii și a imaginii, așa se prezintă poezia croatului Miroslav Kirin; o întreagă mișcare făcută vizibilă din doar câteva versuri. Structuri inedite, asocieri percutante, o doză zdravănă de ironie mușcătoare, un zâmbet care încolțește ceea ce e familiar în jurul nostru refac stările de zi cu zi ale fiecăruia: neputința, durerea, așteptarea care omoară răbdarea, iluziile și pierderea speranțelor. Rezultă un portret al cuiva care își imaginează că este în stare să facă tot felul de lucruri nebunești, când, de fapt, totul se petrece doar în mintea lui, în fuga de la un gând la altul, în zbaterea aceasta de a recupera fragmente de realitate. *Bate din palme /Dacă în ele nu ai nimic / Dar dacă ai acest înfiorător nimic / Arunca-l în aer – și bate din palme.* – **Theodora Sterpu**

Cătălina Stanislav: *Sunt bine, le zic oamenilor, de parcă am fost foarte bolnavă*

Prin meticulozitatea pe care o dezvăluie atunci când discern cu finețe „relevantul”, potențialul de profunzime din substratul scenelor adesea ușor recognoscibile din viața-singuri și viața-împreună, poemele Cătălinei Stanislav transformă riscul de a fi expus în reușita vulnerabilității deplin asumate: o explorare sensibilă a afectivității și intimității, pe cât de sentimentală în aparență, pe atât de controlată și calculată la nivelul construcției și al discursivității. *Dacă aș fi înregistrat/ conversația asta de pe plajă am senzația că ar fi fost/ echivalentul unei filmări pe webcam în 2005/ când un băiat mi-a zis că sunt frumoasă/ și am plâns/ eu nu credeam, că e frumos și asta mi se părea crunt/ ca și cum/ era vina mea că el credea că eu sunt frumoasă/ nu e vina ta că eu cred că tu ești frumos/ chiar dacă nici nu mai ești atât de frumos/ chiar dacă oricum n-aș înregistra conversația asta/ ca să nu-mi*

amintesc că-mi afundam transpirată degetele de la picioare în nisipul ud/ în timp ce prietenii mei existau în universuri mai calde, mai cu lumină blândă/ și oamenii din camping prăjeau carne în fața corturilor/ și îmi simțeam umerii goi și calzi/ mirosind a cremă de soare, carne și șervețele umede/ voiam să-ți spun că mi se strepeziseră dinții de la un campari care nu era campari/ voiam să-ți spun că m-am îndrăgostit de tine cred. Mi se pare că, într-o anumită măsură, a scrie despre și din versurile Cătălinei ar putea fi o formă de trădare. Forța poemelor din *Nu mă întrerupe* emană adesea întocmai din naturalețea ingenuă, din discursul sensibil și intimist, din aura sinceră și raw care nu ar lăsa loc niciunui truc sau artificiu. Tocmai de aceea întâlnirea cea mai onestă cu poezia Cătălinei Stanislav poate să se întâmple numai de la conștiință la conștiință, de la o intimitate la alta, fără intermedierea comentariilor exterioare sau a notițelor marginale. Căci ceea ce îi reușește scriitoarei este unul dintre puținele discursuri care are puterea de a-și face loc imperceptibil în mintea celui care ascultă sau citește, oferind cu o căldură dulce-amară glas și profunzime gândurilor pe care nu ai știut niciodată să le numești sau de care nu te-ai fi știut niciodată capabil; îți vor aparține voci și decupaje de viață, temeri și dezamăgiri, bucurii mai mari sau mai mici despre care nu știai că sunt sau că ar putea fi ale tale. *mi-ai descâlcit părul la duș după ce mi l-a încălzit vântul pe bicicletă/ semnul orașului care începe și se întinde pe câmpii lungi/ semn că începeam și noi iar și iar și iar/ și deși ești departe și eu poate-o să încep cu altcineva/ singurătatea ta e și singurătatea mea.* Și poate că tocmai prin aceasta își proiectează poezia dincolo de mărginirile potențialului liricii confesive: „singurătatea mea” devine „singurătatea noastră”, al cărei steag – așa cum Marin Mălaicu-Hondrari a spus în prezentarea scriitoarei – îl duce mai departe Cătălina Stanislav prin *Nu mă întrerupe*. – **Andrada Strugaru**

Nu mă întrerupe, a spus Cătălina Stanislav. A spus-o nu pentru că abia a văzut lumina tiparului volumul ei de debut și nici pentru că era pe scena de la Bistrița, ci pentru că ea are ceva de spus. Și în timpul celor câteva minute cât a făcut-o, l-am crezut pe cuvânt pe Marin Mălaicu-Hondrari care a zis acest volum se va resimți la fel de puternic ca volumul de debut al lui Ion Mureșan. Poezia ei vorbește despre iubiri eșuate, despre ce e mediocru și pur în aceste iubiri, despre dorință și singurătate, despre frică și îndoială constante. O face asumat, dinăuntru. Versurile ei au putut ajunge atât de aproape de inimile tuturor, căci e imposibil ca cineva să nu se fi identificat măcar cu una dintre stările arătate *pe față* de Cătălina. – **Ana Maria Constantinescu**

Denisa Arcip Întruchipează dorința ascunsă la vedere sau adânc îngropată în ființa fiecăruii tânăr sedus și împovărat de frumusețea poeziei. Invitată ca poet nedebutat, Denisa ne-a păcălit cu imaginea ei fragilă. În realitate, aceasta s-a spart odată cu primele versuri citite, lăsând loc unui suflu puternic, unei tăioase viziuni în care se coagulează fragmente de realitate dură. Glasul din aceste poeme depune mărturie despre respingere și încăleștare, despre singurătate și neîndurare.

Prin evocarea unor imagini ce o au în centru pe mamă și opțiunea pentru persoana întâi plural, Denisa Arcip te face să resimți cu acuitate trauma, rezultat al morții care scurmă în pânțele mamei, transmisă fiicei, imprimată vocii care înregistrează dărele de sânge, transmisă apoi nouă. Poezia execută o tăietură adâncă în țesuturile memoriei, lăsându-ne să sângărem amintiri alături de ea. – **Ioana Crega**

Ion Buzu Poezia lui Ion Buzu urmărește un drum al despicărilor, al rușilor care nu sunt neapărat atât de dezastruoase pe cât par, ci mai degrabă cel care îngrozește este sunetul sfârșitului, al prăbușirii. Deși ascuns printre crengi și în tufișuri, în zgomotul tăierii unui lemn, miezul poeziei este însăși zdrobirea propriei persoane până la momentul neidentificării cu sinele. *Loviturile în ceva care nu trebuia să se întâmple* devin semnul că orice lucru distrus continuă să fie ceva, să existe întrucât asupra lui s-a acționat cu forță. Omul nu dispăre prin durere; el se gândește-te să își pună capăt, apoi se răzgândește. *Trebuie să existe un alt Ion Buza care trăiește toate astea.* Poziția față de sine ascunde o ironie a înaintării existenței, iar bucuria lui Ion Buzu de a fi aici, prezent la Bistrița, dublată de un ritm alert, uneori tăios al lecturii poemelor sale demonstrează nevoia de a te oferi, de a ieși în întâmpinarea celui alt, chiar și atunci când ești puțin distrus. – **Denisa Grădinaru**

Când spui Poezia e la Bistrița, știi că și muzica e la Bistrița!

Electric este un show multisenzorial, în primul rând prin auz și văz, dar și prin senzații tactile, atunci când vibrează podeaua, împreună cu scaunele și tălpile publicului. Uneori câte un cearșaf de lumină zboară deasupra capului nostru, parcă sfidând publicul că nu-l poate atinge, alteori un cerc, un pătrat. Pe ecranul din față apar forme abstracte, colorate, care par să construiască punctul de plecare al întregului spectacol. Flautul a avut efect pentru public atât atunci cât cânta, cât și când lua o pauză, complementată de un aparent haos electric.

Trigon, adică Anatolie Ștefăneț (vioară), Valeriu Boghean (saxofon, fluier), Dan Brumă – chitară, Gari Tverdohleb (tobe, percuție, xilofon) nu înseamnă doar *un fel de rezistență culturală*, ci muzică trăită cu tot sufletul, testând parcă limitele acestuia. Câtă muzică poate ieși dintr-un om? Dar din patru? *Trigon* a însemnat un spectacol absolut uluitor, în care inflexiunile muzicii populare s-au suprapus, fără a-și pierde individualitatea, peste cele de jazz. Spectaculos, dar, mai ales, de o extraordinară forță, recitalul din prima zi de festival ne-a purtat printre triluri de ciocârlie, freamăt de iarbă proaspăt cosită, bătaii puternice de picior și o varietate de ritmuri. Până simți că rămâi fără suflare. În tonalități când impregnate de jale, când de bucuria de a fi, melodiile au electrocutat publicul, creând o adevărată hipnoză. – **Robert Ghețiu**

ZIUA A 2-A

11-13, Palatul Culturii & Restaurantul Rapsodia

După super atelierul de scriere creativă pentru liceeni, coordonat de Marius Chivu, a urmat dialogul cu scriitori maghiari moderat de Radu Vancu, prilej de a reflecta asupra literaturii de lângă noi, asupra obstacolelor pe care le întâmpină o minoritate, asupra marginalității

creatoare, dar uneori și constrângătoare, asupra limbii și a identității. Prin ce se deosebește copilăria lor de a mea, o adolescentă cu aceeași cultură ca țara unde locuiesc, unde se situează literatura maghiară în prezent și cum arată interiorul comunității scriitorilor maghiari din România, ce schimbări speră să se producă la nivelul mentalității colective, iată direcțiile întâlnirii de ieri la care au participat Zsolt Karácsonyi – Helikon, Kata Györfi, Péter Demény și Miriám Sánta. *Mulți maghiari sunt foarte mândri de transilvanism, dar nu îl exercită sau practică cei mai mulți dintre ei.*- Péter Demény. Despre diversitate și diversitatea culturală, despre multitudinea de comunități în interiorul unei minorități mai largi, despre necesitatea cultivării unei voci s-a discutat însuflețit. Și pe alocuri despre traumă și despre alegeri pornind de la momente mici, când nu știi cu cine ar trebui să ții la meciul de fotbal, ce limbă îți aparține de fapt, ce faci când limba te constrânge să taci mai mult decât să exprimi, când simți că trebuie să-ți ceri scuze pentru o greșeală gramaticală pentru că, iată, copiii râd și limba îți ia posibilitatea de a le răspunde pe măsură.

José Luís Peixoto

În dialogul cu Marius Chivu care a precedat lectura textelor sale, José Luís Peixoto vorbea despre intimitatea gesturilor reconstruite în *Mi-ai murit* și despre imboldul de a acumula amintirile. Mai târziu, Dinu Flămând (traducătorul cărții, dar și poet invitat în cadrul festivalului) spunea despre felul în care literatura se naște dintr-o experiență personală și despre maniera cea mai potrivită de a urmări firul roșu al unui text hibrid, cum este cel al lui Peixoto. La granița dintre proză și poezie, scriitura portughezului explorează un trecut și o lume inerte, în care moartea stă așezată în spatele obloanelor închise și descrie saltul într-un prezent validat doar de rememorarea unui timp diferit al existenței, impresia fiind că toate *funcționează ca de obicei*. Un tablou al familiei în care absența figurii paterne își pune amprenta peste percepția asupra spațiului, a timpului și a capacității acestuia de a șterge (sau nu) dramele personale. *La un moment dat, ni s-a spus să plecăm. Iar când am ieșit pe ușa spitalului, agățați unii de alții ca niște naufragați, lumina abundentă ne îneca.*

Pleoapele se închid pentru a alunga gândul morții, însă eforturile de îmbărbătare a sinelui sunt tulburate și *te-am mințit. Am spus ceea ce nu am crezut*. Relația tată-fiu și umbra morții care se așterne amenințător peste aceasta completează imaginea pierderii, dar mai ales procesul de învățare și de acceptare a unei noi realități. O lume inertă în care speranța și respingerea uitării rămân cei mai importanți lianți întru conservarea stabilității ființei umane. *Tu te străduiai să mă deprinzi cu treburile de oameni mari... Orientează-te, băiete. Mă orientez, tată. Nu te îngrijora, știu și eu, pot și eu.* O ultimă chemare a fiului mișcă prezentul și dă sens întregii călătorii, înglobând disperarea și teama. *Tată. Mă asaltează totul și toate cele care ți-au supraviețuit. (Amalia Carciuc)*

Nu ai murit, ci mi-ai murit. Luând astfel cu tine ceva din ceea ce sunt. Pentru că tu, tată, ești într-o anumită măsură eu. Sau eu sunt un altul, dar și o prelungire a ta. Volumul lui Peixoto, *Mi-ai murit*, e o carte ce nu se poate încadra în nicio categorie. Nu e o sumă de poeme, dar nici roman nu este. E o consemnare a învățării de a fi după, a stării de presimțire a pierderii imediate, apoi a familiarității cu sentimentul acesta al golului încă nedeplin și după, cu absența-prezență a tatălui. E o consemnare foarte omenească a impasului și a clipei când condensate, când dilatate, a liniștii mimate, a minciunilor necesare spuse lângă un pat de spital și a luării în stăpânire, din nou, a realității care e neschimbată – cutremurătoare constatare, căci tu nu mai ești același. De fapt ești, doar că acum porți lângă tine nu prezența, ci umbra. Pe ea o iei, o înfășori în jurul a ceea ce a fost și o ascunzi în buzunarul amintirii. După ce tatăl evocat a devenit tatăl – fiecare tată, iar Peixoto ne-a lăsat cu inflexiunile limbii portugheze care să medieze între durerea lui și textul care îi dă o formă, Dinu Flămând, invitat pentru a-și citi poemele pe scenă, a simțit nevoia să revină acolo unde José ne-a lăsat. Nu întâmplător, căci domnia-sa este cel care a adus în limba română volumul lui Peixoto: *Durerea își alege textul. Literatura e secundară, ea pune niște cărje durerii*. Iată, așadar, ceea ce oferă cuvântul devenit text: o formă suportabilă insuportabilului. (Horia-David Munteanu)

Dinu Flămând sau ce îi lipsește vieții când nu-i ajunge/ viața să o țină în viață...

Dinu Flămând este scriitorul ale cărui versuri nu ezită în niciun moment să reafirme credința că fiecare experiență concentrează în sine un miez poetic dens, accesibil și potențial atâtă timp cât asupra lui va lucra meticulos și cu instrumentele potrivite ochiul versat și sensibil al artistului. În cea de-a doua seară a festivalului „poezia e la bistrița”, câteva dintre textele citite de Dinu Flămând au reușit să recupereze jucăuș, mereu în umbra unei ironii rafinate, cadre și fragmente din spațiile în care au fost scrise; fie că este vorba de Paris, Viena sau Ciudad de Mexico, de tablouri sau de peisaje admirate cândva, poemele par a fi secvențe ce organizează o lume interioară hiper-receptivă la toate categoriile de stimuli: culturali, afectivi, sociali etc. – iar măiestria autorului se dezvăluie ca fiind un aspect legat de dozaj și precizie, de alegere a instrumentarului prin care tot ceea ce acumulează percepția să se coaguleze într-o formă poetică inedită. Este pregnantă în *Covorul împăratului* și în *Nevasta lui Cézanne* preocuparea pentru gesturile pe care artistul le face în fața și asupra realității, pentru trucurile prin care se trece de la *receptare* la *creație* (sau poezie). În primul dintre poemele numite, sub pretextul unei întâlniri mai mult sau mai puțin întâmplătoare cu portretul Mariei Tereza, iese la iveală ușurința cu care Dinu Flămând reușește să „cumințească” teme literare grave (precum patriotismul, falia dintre cei slabi și cei puternici) prin mijlocirea satirei și a comentariului ironic și autoironic: *Iar în compoziția dezolării imperiale/ o singură pată de culoare-și îngăduise/ pictorul curții – semn că doar simbolul/ acelei îndrăgite grădini îi mai putea/ alina acestei Bunici a Europei amărăciunea/ (reproduc explicații din catalog).// Ce să văd:/ ea stătea cu piciorul chiar pe Transilvania/ MEA/ devenită provincie-covor/ călcată cu o prestanță bovină.// Cum dracu’ să-i spun să își ia picioarele/ de acolo?// Mi-a stricat toată ziua.*

Deosebit este modul în care imaginează scriitorul actul creator, transfigurator de realitate în *Nevasta lui Cézanne*. Observațiile ghiduse pe marginea plictisului care se instalează în căsnicia dintre artist și soție devin pretextul pentru o meditație surprinzătoare și de mare finețe despre înrudirea nebanuită a indiferenței cu pasiunea și – poate cel mai

important – despre modul în care apatia, „starea neutră”, și arta se limitează una pe cealaltă în aceeași măsură în care se potențează reciproc. Cele două există în lume ca un binom, ca o unică entitate dublu fațetată, un continuum care curge și decurge din el însuși la nesfârșit: *Sătul de căsnicia lor dar obișnuit cu modelul/ Cézanne o folosea de magnet să atragă/ spre șevalet o realitate ce se lăsa privită/ doar în condiții de energie indiferentă.// După care totul în jur intra în trepidații secrete:/ lumina făcea fețe-fețe/ tapetul îmbrăca cele mai suave culori de nuanța cerului/ umbrele colorate păreau/ că îți intră direct în ochi iar misterul era mai dens/ în rochiile modelului decât în trăsăturile feței abia schițate.// Ramurile unor copaci invizibili deveneau mai vizibile/ decât coroana acelor copaci, o geană de lumină cu pulsație vie/ se cuibărea într-un colț lipsit de lumină./ iar căderile unor fragmente de stofă/ sau pur și simplu masiva prezență a fotoliului/ pe care se rezema o ciudată neliniște – toate/ alcătuiau un spectacol/ uluitor.// fiindcă doar pasiunea face și portretul indiferenței.*

Forța versurilor lui Dinu Flămând nu trebuie căutată doar în ludic și în jocuri ale ironiei și ale satirei. Poeziile se deschid cu naturalețe către „temele grave” și gâdilă cu tandrețe vag amenințătoare corzi sensibile: ființele cu care își populează autorul imaginarul poetic sunt vulnerabile și, din când în când, singure printre oameni și în fața universului de neconceput și de necuprins: *Întrucât nimeni nu prea știe cum se poate/ conviețui cu singurătatea/ degeaba/ aflărm că universul se tot extinde/ ca un aluat umflat de propria-i coacere/ fără să ni se spună unde și când/ va dispărea și acea extindere/ vărsându-se în nimic.// Sau ce îi lipsește vieții când nu-i ajunge/ viața să o țină în viață... În spatele cadenței antrenante a versurilor și a jocurilor de cuvinte, viața se arată a fi instabilă și întotdeauna expusă goliciunii. Tulburător de sensibil resimțită, dragostea rămâne alinare, dar și întrebare în *Poemul circular*, ale cărui versuri delicate reușesc să surprindă iubirea în natura ei duală, deopotrivă sfâșietoare și luminoasă, nostalgică și plină de speranță, neînțeleasă și promițătoare. *Duci cu tine, în mânușile atârinate de gât./ ciorile, trenul cu navetiști, tinerețea cea neglijabilă.// Cine ești tu? de te scalzi/ de două ori în aceleași lacrimi... Ce zei curioși/ îți studiază lacrimile pe o lamelă de microscop?/ Ochii mei astigmatici ascultă furtuna părului tău/ în straturile geologice ale aerului... (Andrada Strugaru)**

Miriám Sánta: *Cum să povestim că nici n-am observat că am învins.*

Din neputință și din tăcerea neputincioasă, din sfâșiere și desprindere, îndepărtare și înstrăinare de tine însuți și de tot ceea ce te înconjoară, poeziile scrise de Miriám Sánta vorbesc despre abisurile desemnate care, indiferent după câte repetiții ale exercițiilor de conștientizare-interiorizare-acceptare, tot reușesc să facă pământul să îți fugă de sub picioare. *voi, care lucrați cu toții la modificarea spectaculoasă a echilibrului din spațiu, de ce întoarceți împotriva voastră soarta? Neputința este o forță./ Tăcere imposibil de îndurat.// Voi, care sunteți absorbiți de propria mișcare de rotație, coloana se rupe în bucățele în spinarea voastră și ceața vi se lasă peste capete și cuvintele voastre sunt înșiruiți pustii de sunete în pustie, voi, fiind planete, trageți cu pușca în stele, învățați-mă să iubesc.* Vocea din textele scriitoarei este a aceluia căruia nu i se permite (sau care nu își permite) să se definească și să se regăsească într-o stabilitate: sinele întotdeauna ca interval, neașezat și expus dezintegrării și disoluției, mereu punctul în care din interior și din exterior se ciocnesc toate forțele. *Afară doar tăcerea, în timp ce în interior scara nervului vag zvâcnește. Schimb-o, înțelegeți? Solidă ca marmura, desprinderea.* Poemele nu descoperă și nu explorează atât frica de neant, cât o anumită fascinație a prăbușirii nesupravegheate și neasigurate de nimic. Un vis prelungit despre tentația abisului, cu piciorul care alunecă și îi scapă o treaptă, te face să tresari, însă nu îndeajuns pentru a te trezi. *Aerul în sine nu te susține, iar în tine doar pura existență ține suflul. Așa cum, cu un picior pe pervaz, încă mai atârni înăuntru, dar în pumn ai deja smocul de iarbă al câmpiei.* Miriám Sánta vorbește empatic, însă necruțător despre gol și despre pustietatea din fiecare și dintre noi. Există absențe și spații ne-necesare, albi care surpă ființa și „neputința-regină”, imposibilitatea de a le umple, de a completa și de a fi complet. *Gândește-te la tine ca la un recipient. Nici spartă, nici cârpită, vrajă crepusculară, real, gol./ O piatră albastră strălucește deasupra lui. Oare va cădea vreodată înăuntru, dacă forța neputinței se strecoară deodată acolo? Vrajă spartă, scară adâncuri./ O tragi după tine. (Andrada Strugaru)*

Teodor Dună: *stâlpi înalți făcuți din mii de oameni /bine stivuiți /în ordinea crescătoare a cârnii*

Dacă m-ar întreba cineva ce s-a întâmplat în timpul lecturii poeziilor lui Teodor Dună, nu aș ști ce să răspund. Pentru că: *Îmi pare rău, am fost pe tărâmul kauf, a trebuit să pierd o femeie îndeajuns de frumoasă împreună cu cel care m-a pus să trăiesc, câinele meu mort!* Această lume recognoscibilă și totuși pe dos, absurdă, în care familiarul și ceea ce îi este departe te poartă adânc în miezul alteia, pe cât de străină, pe atât de intimă în reflexele ei e copleșitoare. De când a început Teodor Dună să recite, am simțit că intru într-o stare de transă. Versurile lui s-au simțit ca atunci când mergi cu mașina la munte și din cauza schimbării de altitudine ți se înfundă urechile și un țiuit persistent îți însoțește orice gând, până când înghiți și gata, totul revine la normal. Senzația a fost aceeași, doar că nu știu exact dacă am picat sau am urcat, iar țiuitul era chiar vocea care îmi provoca vertijul: persistentă, interiorizată, făcându-mă să-mi doresc să întind o mână pentru a o capta în căușul palmei. Seara de 15 iulie la bistriz a fost, într-un fel, seara evocărilor celor ce nu mai sunt, pe care-i purtăm nevrând să-i lăsăm să plece definitiv pentru că nu putem fără ei, iar cu poezia lui Dună aveam constant impresia că eram foarte aproape, atât de aproape de miezul ei, încât mi-a scăpat, am pierdut-o. Și sunt un om disperat, sunt singur, mă agăț cu ultimele puteri de oricine îmi iese în cale și sunt convins că acea prezență ar fi putut să mă salveze. Nu mai contează, deja a plecat și eu am rămas. După ce a coborât de pe scenă Teodor Dună, aerul a continuat să se dilate, până când a ajuns un fel de substanță densă, lichidă, pe care am putut să o înghit. Și totul a revenit totul la normal. **(Ana Maria Constantinescu)**

Cei de sus se opresc și devin de două ori mai grei, în ordinea crescătoare a cârnii. Spunea că adevărații oameni știau când tărâmul Kauf va veni peste ei și își va revendica orașenii, tărâmul acesta unde toți sunt culeși ca niște fructe de mare, ca niște saci de zahăr. În această noapte, se umple tot ce putea fi umplut în camioanele destinate dinților. Mergem să păzim ceva, noi am încercat să rămânem drept pe faleza prea înaltă. Avea un câine

blând care nu putea să moară, îl purta neîntrerupt în râșniță; acum e chiar mort, dar nu știe. Prefera să se gândească la noua lui mâncare ce spera că avea să-i fie cumpărată. Teodor Dună este o prezență aparte. Cu puțin umor, cu autoironie și o doză de seriozitate care nu te lasă să privești detașat realitatea pe care o înfățișează în versurile sale a lovit coaja rutinei ce acoperă tot mai dens ceea ce face. Și s-a făcut auzit în întreaga sală. Și chiar dacă vom continua să ne îndreptăm chiar azi spre tărâmul kauf, acum știm ce ne aduce el. Și care sunt gesturile pe care le vom face. Și ce se află în spatele lor. Versurile lui Teodor Dună se rotesc necruțător, de fiecare dată diferit și spectaculos, și captează așteptarea sau izbirea de următorul impas, iluzia pe care o trăiești când crezi că ai totul la îndemână și durerea. Există în ele ceva amenințător, sumbru, în ciuda lejerității luminoase pe care uneori o degajă. În imediata lor apropiere simți că ai fost pus în gardă. Alegerea îți aparține: închizi ochii sau îți reconfigurezi traseul pe care ai apucat. **(Theodora Sterpu)**

Ion Mureșan: *Am avut o nevastă care m-a părăsit/ din cauză că scriu poezii.*

Poezia lui Ion Mureșan învelește firescul, normalitatea gestului, definind contururile formelor din care aceasta este construită. Poezia nu suportă refuzul. Aceasta perforează cele mai obscure frânturi ale existenței și, în timp ce taie și decupează, reușește a lăsa urma golului. Ascultând poemele citite de Ion Mureșan, vocea nu mai era a poetului și, poate, nici a omului. Vocea exista deasupra tangibilului, având nevoie de proiectări într-un spațiu al posibilităților multiple, venind din interior și cunoscând nevoia reflectării în interior. Deși părând neputincioasă, deși părând că, uneori, nici versul nu este *prea sigur pe picioare*, forța sa constă în degajarea expunerii naturale. Ion Mureșan construiește o poezie care are nevoie de răbdare&înțelegere, de iubire&ură, și față de care nu poți rămâne indiferent, chiar dacă poetul îți murmură în ureche imposibila replică *Du-te dracului cu poeziile tale cu tot*. Căci poezia rămâne independentă, autosuficientă sieși și puternică. Ea decupează umbra din colțul gândului care rușinează, însă fără de care gândul nu există, iar fascinația stă chiar în acest curaj de a da perdelile deoparte, de a îmbrățișa libertatea și transparența – ca într-o dimineață când lași lumina să intre prin fereastra camerei, iar realitatea pare mult mai clară și lipsită de încărcătura unei zile ce sugrumă scurgerea percepției. **(Denisa Grădinaru)**

Emanuela Ignățoiu-Sora: *timpul se va răsuci în mine ca o cange și moartea va sta mereu deasupra mea.*

Poemele Emanuelei Ignățoiu-Sora explorează dimensiunea complexă a ființei umane și meandrele relației cu sinele, dar și cu aproapele. *Sunt lucidă și separată de tot ce îmi e drag.* Amigdala, comutatorul neuronal de frică și tremurul său înecat marchează tentativele de acomodare cu temerile. Momentele de luciditate conturează disocierea clară de tot ce ar genera blândețe și grijă pentru celălalt, însă în același timp *și mama și tata și grădina în care făceau fânul erau topite în mine ca într-o magmă*. Paradoxul din discursul poetic al Emanuelei Ignățoiu-Sora conturează granițele crizei personale născute din neputința de a accepta o stare de a fi, fapt ce întărește impresia de neașezare.

Întoarcerea în trecut pentru a defini prezentul nu este posibilă și nici mulțumitoare: *Când mă voi duce spre casă: timpul se va răsuci în mine ca o cange și moartea va sta mereu deasupra mea*. Fuga de sine este, de fapt, soluția optimă în scopul opririi unei unde de șoc din impactul cu realitățile ce compun adevărurile vieții. *Cei ce abandonează au de suferit/ Fericirea lor e o bucată de sticlă.* Fragilitatea vocii poetice și crearea aparentei împăcării conturează un spațiu disfuncțional al relațiilor și al felului în care se realizează transferul de energie exterior-interior. Încă o dată, versurile poetei surprind contradicțiile stimulilor ce acționează asupra ființei: *suntem netulburați noi doi și moartea nu ne bate la ușă*. Altfel spus, unde intervine cu adevărat frica? În fața morții sau în fața ideii de moarte care pânzește și nu ocolește pe nimeni? Îmblânzirea fricii mușcătoare vine odată cu probele de verificare a identității, chiar dacă în primă fază acestea funcționează după principiul înscenării și auto-păcălirii: *Din când în când intru în baruri de una singură/ e felul meu de a-mi testa puterea, vitalitatea, fericirea*. Poezia Emanuelei Ignățoiu-Sora cercetează urmele dezastrelor interioare, dar și ramificațiile lor în exteriorul entității până în momentul sufocării: *E nevoie de aer, Tromby. (Amalia Carciuc)*

Nimic nu reușește să perforeze suflul mai adânc decât moartea celei ce ne-a născut. Te trezești deodată că ai uitat cum să respiri, că ești sufocat de impasul în care te afli. Emanuela Ignățoiu Sora și-a dat în această seară „ocazia să respire puțin”, iar nouă ne-a oferit un bilet numai dus în universul intimității ei. În ciuda afirmației de la început, „lectura este pentru mama”, am simțit și pipăit aceleași emoții care erau menite și generate de femeia inteligentă, provenită dintr-un sat tradițional, care nu era lăsată de mama să citească, dar care a vrut ca nimic să nu stea în calea dintre fiica ei și poezie. Fiica refuză să își îngroape mama în amintire, rememorând viața dintr-un atunci aproape prea îndepărtat de ea, viața de copil, viața mamei tinere. Însă trecutul nu poate fi evocat decât în brațele fricii, a *pumnului în stomac* care șoptește o dată, o singură dată s-a întâmplat totul morții omniprezente, deși ea știe asta mai bine ca oricine. Moartea se dovedește a fi alergică la un nou tip de dragoste, dragostea pentru celălalt, *dragostea intactă pentru celălalt unde noaptea nu bate la ușă*.

Tranziția de la dragostea noastră, dragostea pentru și de la mamă, la dragostea noastră, cea dată și primită de la celălalt este atât de silențioasă, încât face ca dragostea pentru el sau ea să vină ca o prelungire a celei care o face să existe. Poezia Emanuelei Ignățoiu Sora reușește astfel să țină loc pentru toate *dorințele ce nu se îndeplinesc niciodată*, pentru toate *verile pe care nu o să le trăiesc niciodată* și pentru toate amintirile cu mama pe care nu am să le mai pot recupera. **(Ioana Crega)**

Péter Demény: *Ce-mi spui cu limba de viață mamă/ Ce pot să țin cu mine dacă plec?*

O decepție agresivă. Tristeți, îmbrățișări nesincere, suspine după tată, trâncăneală. Aici ne-a adus astăzi poezia lui Péter Demény care, odată urcat pe scenă, ne-a luat de mână, ne-a prăbușit în infernul reminiscențelor materne și ne-a adus înapoi cu gândul că poate dragostea părintească nu este accesibilă oricui. Încercând să deconstruiască pentru a face inteligibil neinteligibilul, comportamentul mamei care, la finalul zilei, al fiecărei zile, se dovedește a nu fi *zâna cea bună care îmi va fi călăuză*, se inițiază un proces de disecare

și de separare. Iese, astfel, la suprafață, copilul care *de 49 de amar de ani* nu a reușit să își recupereze dreptul furat din naștere, acela de a iubi și de a ști cum e să fii iubit. Rana e deschisă, bărbatul-copil caută adânc (*să fie la mijloc o problemă generațională/comunismul nu v-a lăsat să fiți sinceri afară, și atunci nu reușiți nici înăuntrul*), blamează (*venise poate vremea să-mi spui ceva plin de dragoste/ așa cum obișnuiesc mamele care-și iubesc fii*), însă ea nu se vindecă. Emoția e izolată demult, dar nu e sigilată încă, așteptând un verdict care să compenseze pentru toți anii privați de resimțirea prezenței unei figuri materne. *Ce-mi spui cu limba de viață mamă/Ce pot să țin cu mine dacă pleci?* Se optează pentru un proces de autosugestie (*încerc să-mi povestesc mie însumi cum a fost, cum e să fii copilul unei mame iubitoare*) doar pentru ca în final să rămână impresia că nu totul e așa cum pare și *pot să te pipăi și să urlu este!* (**Evelina Arcălean**)

Împodobit cu o coroană de lauri din care ramura stângă se ivește din inteligență, iar ramura dreaptă din generozitate, nu Péter Demény prozatorul, nici Péter Demény traducătorul, ci Péter Demény poetul a mărturisit că „în viața lui nu a mai fost la un festival atât de frumos” și că a venit să picteze inima festivalului în culorile poeziei lui. Dacă ar fi să-i ghicesc gama, m-aș opri asupra a două culori: gri și roșu. Prima dată gri, aură generată de imaginea mamei. O mamă care le dă de mâncare copiilor ei, le oferă educație, haine și un loc unde să stea. O mamă care nu poate da singurul lucru de care ei au nevoie: dragostea ei. Gâtuită de absența bărbatului care a plecat și trăiește departe. Sufocată de neputință, de o carență sau de un blestem. Imposibil de aflat. Dar totul mereu suportat. Roșu e pentru emoțiile strivitoare ale *unui copil de 49 de amari de ani* care se întrebă până în ziua de astăzi de ce nu a fost iubit, de ce a rămas o pânză sfâșiată mereu și de ce nu a fost acolo mama sa îl coase la loc. Pentru dorința sufocantă de a-ți da mama cu capul de toți pereții și pentru gaura imposibil de astupat făcută în stomac, dar nu de la foamea reală, ci de la foamea dragostei care a lăsat gustul amar al întrebării *Cum e să fii copilul unei mame iubitoare?* (**Ioana Crega**)

Claudia González Caparrós: Să ne rugăm pentru vastitatea/ unui spațiu de diferențiere în care/ s-ar putea împlini un lexic comun.

O poezie foarte fină, în filigran, spunea Marin Mălaicu-Hondrari, înainte de a o lăsa pe Claudia González Caparrós să acapareze efectiv scena, în ciuda fragilității iradiate de tinerețea ei luminoasă. O poezie care trebuie citită de nenumărate ori și apoi gândită, regândită, lăsată să se rostogolească de pe carnea moale a limbii și a gândului către organul în care palpită posibilitatea de a o înțelege. *Presimțirile uneori trebuie alungate*, dar liniștea cu care poeta a citit nu e posibil să fie tratată la fel. Senzația de adâncime când colțuroasă, când molatică, cerbicia imaginilor din versurile ei, aura a ceva plăcut și cald, amestecată cu eleganța prezenței de pe scenă și cu pauzele care ascundeau parcă un ce tainic și necunoscut ne-au propulsat într-o lume vie, a omului și a limbii, a organelor interne și a articulațiilor. Reflexive, dar deloc abstracte, coborând pentru a urmări cu atenție legătura intimă dintre carnea trupului și carnea cuvintelor, poemele Claudiei González Caparrós amestecă două teritorii, căutând a cartografia cât mai precis corpul poeziei și ceea ce este viu în ea. Viu pentru că vie e ființa prin care ea ajunge să ființeze. Viu pentru că poezia are propriile organe, viu ca tot ceea ce ești. (**Theodora Sterpu**)

Și a fost din nou muzică la bistriz!

A doua seară aici la Bistrița a început cu un moment de fado, **Cristina Dăscălescu** prefăcând astfel dialogul dintre Marius Chivu și José Luís Peixoto. Fado-ul a făcut liniște în sală, o liniște uneori asurzitoare, care a permis melancoliei să se prelingă printre și în noi. Cristina Dăscălescu a reușit să ne poarte prin Lisabona (care miroase frumos) și prin lumea colorată, când nostalgică și sfâșietoare, când jucăușă și luminoasă a Portugaliei. Rotund, momentele de poezie s-au încheiat printr-un recital la vioară (**Laura Ristic Roman**) și bayan (**Marko Ristic**), o alăturare inedită, răscolitoare. Pe acorduri din Franța și Germania, din Argentina și Rusia, din Serbia (țara natală a lui Marko Ristik), acest moment muzical ne-a purtat printr-o multitudine de culturi, arătându-ne că frumusețea vine din diversitate. Vioara și bayanul au fost două glasuri în armonie, părând o esențializare a spiritului festivalului, unde vocile atâtor poeți diferiți creează un tot și devin inseparabile. (**Robert Ghețiu**)

ZIUA A 3 - A

Afost mai întâi atelierul de scriere creativă coordonat de **Radu Vancu**. A fost ordine, precizie și atât de mult adevăr despre ce înseamnă poezie, încât realitatea din jur s-a dilatat, s-a încărcat de o nouă forță și ne-a explodat în față. Am simțit că atingem miezul iradiant, corpul neexplorat, viscerele transparente ale unei ființe a cărei prezență nu fusese până atunci decât presimțită. Apoi a fost dialogul cu **Tatiana Țibuleac** și pentru aproape două ore am respirat în ritmul unor adevăruri dense și dureroase, și uneori pline de lumină, și pe alocuri încărcate de nostalgie, am fost conduși de mână și am plonjat adânc în realitățile unor timpuri nu foarte îndepărtate, dar pe care le-am auzit doar povestite, și ale vremii pe care o trăim și pe care nici măcar literatura nu o poate îmblânzi („Scriul e un act egoist. Și scriul, și lectura sunt acte intime.”). Pentru că oroarea nu are limită. În fața ei trebuie să te poziționezi fără rest. Până și tăcerea e vinovată („În ceea ce privește războiul din Ucraina, tăcerea nu e doar cinică, e monstruoasă.”). Ne-am plimbat pe străduțele Chișinăului copilăriei Tatiane Țibuleac („În Chișinăul meu ninge mereu.”), am aflat că fericirea e galbenă – *galbenul cămășii unui diavol frumos, tata*, am conștientizat că fiecare limbă sapă ceva în noi și că poți iubi o limbă, te poți simți rușinat sau vulnerabil cu ea, o poți păstra pentru un alt timp, că o limbă poate fi instrument sau limba gândurilor tale. Tatiana Țibuleac a vorbit despre identitatea care nu se naște întotdeauna din acumulări, ci uneori dintr-un gol, dintr-o absență, despre depășirea marginalității, despre literatura ce nu are rol terapeutic, nu pansează răni, ci se naște din (și generează) emoție, despre un timp care nu e niciodată prea târziu pentru dialogul dintre mame și fii, dintre părinți și copii, despre împăcarea adusă de această apropiere fragilă, tăioasă. I-am însoțit acum altfel pe Aleksy și pe Lastocika, am călătorit la Paris și printre tot felul de granițe.

Merlich Saia: oricum există o lume/ în care se moare și o altă lume în care se moare „Poetul OZN”, așa cum a fost prezentat la urcarea pe scenă în cea de a treia zi în care

poezia a impus ritmul la bistriz și ne-a făcut să trăim cele mai grozave și intense experiențe, a deschis ultima serie de lecturi din cadrul festivalului, oferind acestui corp în permanență metamorfoză o personalitate nouă și acaparantă, care își construiește bucată cu bucată universul dintr-o serie de prospecte ce târăsc după ele *sute de kilograme de frumusețe*. Printr-o abordare rece și sintetică în care *reacțiile adverse nu sunt cunoscute* se dezvăluie singurul adevăr al tuturor: *oricum există o lume/ în care se moare și o altă lume în care se moare/ și tot așa. până ne plictisim/ și viața începe să semene cu un stomac gol*. Odată acesta dezgolit, numit și, deci, „expus”, angoasa se strecoară în cele mai firești reacții, totul devine scindat, totul poate fi trăit dinăuntrul a orice. Familiaritatea unor gesturi simpleacompaniate de izbucnirile unei tensiuni la fel de familiare (*sunt liniștită/ îmi pieptăn părul/îmi aduc aminte de peria mamei, cea cu mâner de lemn roz, de țipetele tatălui*) acaparează și redă convulsiile reci propagate într-un spațiu sintetic, poezia lui Merlich Saia lăsând impresia regizării universale a unei lumi blocate în automatisme (*cumpăr mere struguri lămâi pâine apă țigări*) care se luptă să iasă la suprafață mână de dorința de supraviețuire, de evadare dintr-o rutină puțin, foarte puțin tristă. (*sunt mâncată de vie de mecanismul de supraviețuire/ în corpul meu sunt sute de oameni/ care nu mi-au zis niciodată nimic*). Frumusețea, compresată în *zeci de fotografii minunate*, se ascunde într-o pădure de mesteceni în care e liberă, alunecă peste mare și iriază asupra păturilor și scaunelor de bucătărie de mult uitate, reușind să facă suportabil câte ceva. (**Evelina Arcălean**)

Când sunt fericită, sunt singură.

Fascinația poeziei lui Merlich Saia constă în mobilitatea perspectivei și în disponibilitatea celui care și-a asumat consemnarea ei de a se plimba și de a surprinde aceeași lume din colțuri diferite, definind-o prin filtrul propriei trăiri. Este o lume care își pierde deseori coerența, unde lucrurile nu mai sunt în totalitate de folos, iar moartea se dezvăluie ca esențială – moment identificat în frânturi de timp aproape măsurate și măsurabile care creează senzația unei descoperiri interioare. Corpurile sunt înghițite de *oglinzile argintii*, iar frumusețea devine de nesuportat. Mii și mii de oameni ce nu spun nimic, mii de oameni construiți din învelișuri. Ceea ce lasă în urmă această poezie este senzația unei singurătăți tolerabile, firești, când nici măcar prezența omului de lângă tine nu mai înseamnă apropiere&căldură&salvare. (**Denisa Grădinaru**)

Kata Györfi: conform regulii copilărești/ trebuie să ținem/ o distanță de doi pași,/ ca să fie perceptibilă deja/ graba către,/ să mai aibă însemnătate/ așteptarea

Lumea Katei Györfi nu suportă încorsetări și se desfășoară sub un cer nesfârșit unde au loc cele mai tăioase lupte sau cele mai blânde atingeri; astfel vorbim de un reper hipnotizat pentru ființa poetică: *cerul deasupra ta încremenește în ochi*. Amenințător și înșelător, cerul cuprinde întreg spectrul vizual, nefiind decât imaginea întoarsă a lumii terestre, acolo unde neliniștile dau târcoale. Recurgerea la diversele prezențe de animale în poemele Katei Györfi sugerează posibilitatea de a percepe nuanțele unui astfel de peisaj doar din perspectiva unui primitivități asumate. Ciorile, găștele sălbaticе, agitația păsărilor în văzduh întărește sensurile obsesiei pentru cer. În ciuda impresiei de libertate pe care le-o poate oferi, el devine un bloc cu mai multe etaje care le prinde în zborul lor, iremediabil la mijloc. Se încearcă reducerea distanței dintre om și dorința sa de a atinge ceea ce crede că poate avea: *nu știu dacă eu mă îndepărtez/sau Luna se îndepărtează de mine*.

lumea își amintește că a fost insuportabilă/ arșița și cu mine ne vom muta, dar aici,/ unde suntem acum, nimic nu mai/ e asemenea copilăriei.

Aici și acum par noțiuni mai îndepărtate decât imaginea încremenită a cerului pe retină care, în final, se îmblânzește în urma eforturilor de acceptare a *nimicului plat* de dinaintea ochilor: *uneori cerul se deschide,/ ca soarele să mă atingă doar unde mi-e frig*. Întunericul este alungat, mâinile nu se mai contractă neajutorate. (**Amalia Carciuc**)

Adrian Oproiu: când păsările mor/ rămâne în urma lor zborul

Pentru că poezia și muzica se completează foarte bine una pe cealaltă, Adrian Oproiu a urcat pe scenă cerând parcă sprijinul unei *jucării*, așa cum a numit el kalimba, un instrument muzical de origine africană, ale cărui sunete au făcut suportabilă luciditatea cu care era prezentată realitatea surprinsă în versurile sale. Într-adevăr, atmosfera creată de prezența boemă, dar totodată, stângace a poetului asaltat de privirile averse din sală a rămas vie și după ce Adrian Oproiu a coborât de pe scenă. Ochiul poetului s-a dovedit atent la detalii, dar această înregistrare și acumulare nu au anulat dimensiunea uneori visătoare a lumii surprinse, amestecul dintre ceea ce este vulnerabil și aspectele cutremurătoare. Poezia *Chițoranu’*, urmată de *Șopârle*, arată, puse una lângă alta, dualitatea ființei capabile de acte dictate strict de instincte și de brutalitate, dar și de o sensibilitate ultragiată. (**Ana Maria Constantinescu**)

Imaginea casei galbene din primul poem citit de Adrian Oproiu pune în lumină importanța spațiilor familiare și edificatoare în care fiecare sentiment să își găsească un cotlon al său. Odihna, rugăciunea, angoasa, toate acestea se găsesc în câte o casă galbenă a lumii, *apoi cineva închide sertarele/ apoi nu se mai poate măsura nimic*. Formele cele mai simple de ordonare a vieții sunt părăsite în detrimentul resemnării în fața infinitului de necuprins. Sensibilitatea discursului poetic al lui Adrian Oproiu vine din intersecția descrierii locuințelor și a nevoii de a ieși din acestea. *am distrus cuvintele/ și ne-am urcat pe munți cu cârțile noastre în buzunare arzând*. Se prefigurează o nouă nevoie, și anume a observării zborului păsărilor și a unor noi locuri pentru că, până la urmă *când păsările mor/ rămâne în urma lor zborul*. Altfel spus, depășirea izolării, a supra-analizării interiorului se proiectează odată cu urmărirea unui punct de sprijin, a unei teorii: *nu sunteți voi oare mai vrednici decât păsările?* De-a lungul timpului, relația cu spațiul și cu sinele suportă mai multe metamorfoze în care stă concentrată o pulsație continuă, o tensiune crescândă. Ființa umană este capabilă de mutilare, însă diferența dintre aceasta și necuvântătoare este că, cele din urmă, uneori, au șansa de a repara răul făcut: *și astfel am văzut/ cum coada le crește la loc/ noi simțeam/ că e ceva miraculos la mijloc că așa ceva nu se poate/ dar se putea/ căci la Dumnezeu totul e cu puțință/ la Dumnezeu și la șopârle*. Imposibil este pentru un om să șteargă urmele auto-

mutilării. (Amalia Carciuc)

Șerban Axinte: simți respirația cuiva în ceafă, / nu poate fi decât unda de șoc a fricii
Anul trecut la editura Cartier apărea volumul de poezie *Scrâșnetul dinților*, un volum despre tortura ce te macină zilnic, despre aceeași greșeală repetată de nenumărate ori, despre boală, despre familia pe care ți-ai autogenerat-o și despre răstignirea din noi care se petrece în fiecare moment, în fiecare oră, în fiecare secundă. Un volum devorator, care provoacă cititorului un scrâșnet neuronal și care sapă cu precizie chirurgicală în stările din noi. Pe scena de la Bistrița, Șerban Axinte a trăit și ne-a făcut să trăim în interiorul unui spital în care suflitul se dezmembrează și luptă, scrâșnind continuu, pentru echilibru. Dezmembrează fiecare vers, mușcă din fiecare cuvânt și ne face să resimțim senzația internării post bruxism. Clipele de colaps și de luptă devin din ce în ce mai clare, iar tatăl rămâne doar o vedenie fundamentală pe un hol lung dintr-un spital de nebuni unde ai ness-uri berechet, țigări și calmante. Tot ce ai gândit până acum e un basm, e o gheară în piele, iar durerea nu mai e simțită ca durere, ci a devenit o chemare, singura pe care să te poți baza în continuare, unica certitudine. Ești singur, dar măcar ai la îndemână scrâșnetul dinților. Te vei putea sparge în ulcerări care se vor extinde în tot universul, te vei rostogoli ca un cheag de sânge când te aștepți mai puțin și nimeni nu va mai fi acolo lângă tine la externare. Există doar internare și înmormântare – asta e singura certitudine. Externarea e doar un pretext banal ca să poți să-ți vezi iar de viață, fără sa te mai gândești la deșteptarea de la 3 dimineața, la vacarmul dat pe silence și la tranchilizante. Ei zic că poți să uiți în pace, dar scrâșnetul dinților nu va dispărea niciodată. Trăiești viața altora, a altor Șerbani Axinte ce simt inconștiența în avans, unde ei sunt încercați de senzația de frig care cuprinde ochii și atrofiază sângele. Ura găurește vântul, iar vântul găurește infecția, adevărata trăire a omului. Totul e un ciclu primar de la care, evident, nu te poți abate. Familia te scapă și te va scăpa în continuare din brațe, iar pereții din jur nu mai sunt pereți, sunt noul maxilar cu care poți zgâria sau scrâșni dinții. În acest univers l-am însoțit pe Șerban Axinte în timpul lecturii poemelor sale din cea de a treia zi de festival. Alături de el am simțit că scrâșnim și că scrâșnetul ăsta e tot ce avem. (Theodora Sterpu)

Raluca Boantă: lumea asta prevestește necazuri

Episodul din copilărie când ești pus să stai la fiecare petrecere la masa copiilor, iar mai apoi, fără să-ți dai seama când, ești invitat la masa adulților – episod universal, cred – mi s-a reactivat în memorie atunci când a urcat Raluca Boantă pe scenă. Raluca nu mai este mică, Raluca și-a câștigat dreptul de a fi pe scenă și prima ei lectură la un festival de poezie s-a întâmplat acolo unde trebuia să se întâmple: în casa în care poezia a găsit-o și a făcut-o a ei, în casa în care Raluca a început să scrie poezie, în casa numită Bistrița. În viața reală, schimbarea aceasta se produce atât de brusc, încât parcă tot rămâi cu suflitul la masa copilăriei, corpul fiind singurul adus până la marea masă. În cazul Ralucăi Boantă însă, poezia se află trup și suflul la masa celor mari, fapt ce implică ecoul unei simfonii a iubirii, a fricii născute din iubire și a corporalității. În *Dar întâi, corpul*, trupul este văzut ca un instrument pentru a distra ființa. Ludicul atribuit funcției de corp este însă dublat de povara pe care o resimte când: *doar tot el te trage după el până la finalul pe care-l aștepți*. Ideea că în această viață suntem numai noi și corpul este regăsită și în *Invazia*, în care se insinuează totuși teama morții celuilalt și frustrarea din cauza trupului lui care e la mii de kilometri de al tău, atât de departe încât al tău nu îl poate salva pe al lui. *Tu rămâi cu al tău aici, iar el cu al lui acolo*. Frica și frustrarea își au rădăcinile în iubirea în care îți permiți să devii invizibil *nu ne vede nimeni, iubita mea* și să împarți cu el sau cu ea intimități numai de voi înțelese. O dragoste care vine și te cumințește și care te lasă să o regăsești în gesturi simple precum uitatul la două fotografii sau mângâiatul capului celuilalt. Chiar dacă trăim într-o lume în care *oamenii mor proteste în filme* și nedrept în viața reală. Până la urmă, *asta este viața lor*. (Ioana Crega)

Zsolt Karácsonyi: Eu, care știam: / orice în această lume există și poate fi numit real
Sobru și cu o prezență foarte puternică, Karácsonyi Zsolt a revărsat asupra sălii, odată cu versurile citite, tensiunea și profunzimea unui gând împins parcă la limită. O coardă voltaică e poezia lui, menită să îl scoată din ceea ce e nesemnificativ în reprezentările despre lume și să-l propulseze *într-un vers liber sigilat*. Doar captarea și încapsularea aceasta în cuvântul constrângător eliberează și face vizibilă, salvând substanța a tot ceea ce contează. O poezie eliberată de *ipocrizie*, un text în afară *metodelor poetice învățate* e ceea ce testează Zsolt Karácsonyi în această căutare. Cu toate pericolele pe care le presupune căderea sau recăderea, mereu resimțită ca fiind la pândă, din atent construitul canon. Există o conștiință sfidătoare a drumului pe care se situează alegerea de a scrie altfel. Refuzul de a se lăsa constrâns de cântecul de sirenă al unui mod de a scrie, al unui bine otrăvit, *măr supracopt*, înseamnă, în egală măsură, refuzul vehement al *scamatorie*. În mijlocul acestei alegeri nu stă sinele, ci gândul la cititorul etern, captarea unei esențe transindividuale: *Ar fi o chestie, să mă / comport ca alții, să folosesc vechea / scamatorie: o, nu, eu nu cu mine însumi, / cu cititorul etern și imaginar dialoghez*. (Theodora Sterpu)

Carlos Catena Cózar

Primul diapozitiv îndeamnă: ai o singură viață, n-o cheltui/ trăind viața altei persoane./ așa-mi încep săptămâna, resemnat/ în locul ăsta alb unde se țin ședințele/ îmi amintesc că există persoane lipsite de orice vocație/ corpuri care ignoră ceasul deșteptător/ și văd în muncă doar încă un pas/ în coregrafia rămânerii în viață cu orice preț

Poemele pe care Carlos Catena Cózar le-a citit – poeme pe care acesta le-a prezentat ca fiind despre *muncă* – aduc în prim-plan relația complicată a omului modern cu sistemul de producție, cu circuitul financiar în care trebuie să își facă loc și să prospere. Fără a fi neapărat un boem sau un periferic, munca îl aduce în miezul unor dileme personale a căror amploare este impredictibilă și inestimabilă. *Îmi imaginez o săptămână fără sfârșit de săptămână, o viață fără nicio distracție/ nici un alt simulacru al morții în afară de somn și mă întreb/ în fața acestui diapozitiv care mă îndeamnă să mă apuc de treabă/ ca lemnul ca trupul ca bunica mea/ care la bătrânețe vedea la televizor plajele înțesate de oameni/ și zicea că țara a ajuns plină de leneși/ bunica mea mai întâi zilieră apoi proprietară/ bunica de lemn hărtănit și cu nume uitat/ bunica ruptă de oboseală care când vedea o întindere*

mai mare/ tremura de spaimă ca nu cumva să aibă de lucrat atâtea hectare. Precum valurile de o parte și de alta a unui dig, conflictele de generație și de clasă, acumulând constant substanță, alimentate de mici descărcări electrice la fiecare interacțiune cu background-ul familial și social, lovesc ființa din ce în ce mai confuză cu privire la condiția, rolul, rostul și „vocația” ei în lume până la normalizarea stării de incertitudine și tensiune. *Îmi amintesc că am învățat împreună niște meserii/ mai întâi fotbalist apoi agricultor ca tatăl tău/ deci cât de întins e terenul pe care-l lucrezi?/ ai atâția măslini câte îndoieli am eu, Ricardo?/(...)/ pe tine, Ricardo, singurul tânăr de succes pe care-l știu/ am venit să te întreb cum o să îndurăm/ cei patruzeci de ani de muncă ce ne așteaptă/ până la pensie*. Drama omului contemporan care se luptă să înțeleagă și să depășească ipostaza preocupărilor pragmatice, a celui care își dă silința să răzbată sub apăsarea „sloganurilor” economice despre eficiență, productivitate sau vocație, e un drum împiedicat și încălțit, confruntat în permanență cu nostalgia unor vieți din timpuri la care nu va mai avea acces niciodată, resimțind apăsarea și vinovăția rupturii din ceea ce pare a fi blestemul perpetuat generație cu generație în familie și în lume: preocuparea pentru banii obținuți cu greu și niciodată suficienți, muncile în sine, care ar putea să aducă banii, inegalitatea șanselor și împărțirea nedreaptă și inegală a tuturor tipurilor de resurse. (Andrada Strugaru)

Mugur Grosu: da-i aiurea și să stai cu ochii-nchiși dacă nu-ți vine să dormi

Poezia lui Mugur Grosu dărmă&înduioșează, este puternică și neputincioasă în egală măsură, fiindcă omul care lucrează la aparatele din spatele panoului e dotat cu o sensibilitate aparte, știind a modela emoțiile și a le răspândi către cei din jurul său în cea mai pură formă – cu sinceritate. Poemele par mici ochiuri în perdea; poezia privește în jur, observă, analizează și se scrie, admirând și condamnând realitățile. Arta lui Mugur Grosu se îndreaptă spre sincretism, iar toate aceste apropieri și întrepătrunderi întregesc strălucirea poeziei sale. Mugur Grosu te obligă să acorzi o atenție deosebită lumii înconjurătoare, iar mai apoi, cu forțe proprii, să schimbi câte puțin lângă tine. (Denisa Grădinaru)

Alexandru Bulucz: Condițiile de vizibilitate ale fericirii erau reduse la minim

Ca o regină neagră pe tabla de șah, așa își face apariția poezia unuia dintre cei mai talentați poeți germani pe scena de la Bistrița. Deși foarte fericit să se reîntoarcă în România, aici unde s-a născut, Alexandru Bulucz simte nevoia să înceapă cu o mărturisire: din păcate, *a cam uitat să vorbească în limba poporului în care a apărut*. Nici un moment însă noi, cei din sală, nu am simțit că limba română nu-i mai aparține. Dimpotrivă. De aceea și poezia lui e, pentru mine, o regină care se poate mișca liber în toate direcțiile, care m-a luat de mână și, urcându-mă într-o Dacie a anilor 2000, m-a legănat, m-a zgâlțâit și m-a lăsat să privesc din afară înăuntrul frumuseții românești rurale, a asperității ei dure, a luminii pe care o revărsă printre sonorități gălgăitoare. Primul stop a fost dificil de regăsitul (pentru mulți dintre noi) sat românesc dintr-un atunci pe care alții îl cunosc mai bine, dar pe care generația mea abia-l întrezărește. Aici, împreună cu Alexandru Bulucz, am refăcut imagini și sentimente care și mie mi-au fost evocate de părinți și cu care am crescut. Părăsind dealurile și gospodăriile din care răsuna cotcodăcitul și cucurigul, am călătorit spre piața de pepeni în care unii vin pentru a-și potoli setea, unii pentru a-și vinde marfa, iar unii, precum Alexandru Bulucz, pentru frumusețea care se scurge din zeama dulce și din aerul încălzit de vară. Urcându-ne la loc în Dacie, ne conectăm cu universul religios unde *clopoțele zdrăngăneau gălăgios și erai zdrobit în izvorul de rugăciuni către Maica Domnului*. Alexandru Bulucz alege să-și încheie călătoria de pe scena festivalului cu un poem care este răspunsul la un alt poem scris de un autor german bine cunoscut, reușind, în același timp, să ne răspundă și nouă, așa cum a răspuns poemul, la setea de autentic românesc care amenință să ne usuce și să ne ardă găturile. (Ioana Crega)

Simona Popescu: Această se numește însingurare/ voluntară/ și are culoarea galben aprins.

Lectura Simonei Popescu a fost cea care a încheiat recitalurile celor trei seri de festival la Bistrița. Aducând înaintea publicului texte culese din volume aparținând unor mai mult sau mai puțin diferite, mai mult sau mai puțin îndepărtate vârste poetice, Simona Popescu și-a transformat momentul într-o meditație sensibilă și fragilă pe marginea modului în care poezia, scrisul și, în fapt, literatura au puterea de a însoți oamenii în călătoriile lor prin viață și prin timp și, mai mult decât atât, ajung să fie uneori singurele și ultimele simptome ale coerenței interioare uneori atât de greu de recuperat și de identificat de la o vârstă la alta. *My life?/ Ce să-i spun despre mine?// 16 ani. Eu am venit pe lume ca să nu înțeleg nimic./ 17 ani: vocea din spatele ghișelului/ mîna întinsă biletul/ și-apoi pe ecran o prostie lată:/ Tinerețea învinge totul! (și toată tinerețea)/. 18 ani. Și mă întreabă într-o zi că de ce scriu ce rost are... că.../ de ce... pentru cine... ăștia/ n-au timp nici de ei... și. nici nu vor... și. nici. nu-i interesează.../ Am o față tînă și una bătrînă și unii o știu pe una și alții pe cealaltă*. Completările, parantezele și explicațiile pe care le lăsa „scăpate” printre versuri au dezvăluit (și au confirmat-o) încă o dată ca pe o scriitoare a cărei încredere în spontaneitatea expresiei și în scris ca mod nu numai de a crea, ci de a exista în lume, a devenit un crez de neclintit, un ritual ce însoțește și completează (nu dublează, nici nu substituie) viața. (Andrada Strugaru)

Mircea Ardeleanu

Înainte de a ne lăsa purtați printre sonorități despre care nu aș fi crezut vreodată că pot fi auzite altfel decât în mijlocul naturii, am aflat că Mircea Ardelean are a treia cea mai mare colecție de instrumente de percuție din lume. Sonorități noi, diferite, expresive, surprinzătoare ne-au învăluit alături de altele pe care urechea le-a înregistrat în plimbări adevărate sau doar visate prin spații mai apropiate sau mai îndepărtate de realitatea pe care o cunoaștem. Toate piesele interpretate de Mircea Ardelean sunt lucrate cu compozitori, unele dedicate chiar domniei sale. Niciodată sunetul parcă nu a răsunat mai clar, mai limpede, mai puternic ca sub atingerea, când mângâietoare, când plină de forță, a acestui adevărat vrăjitor. Cu virtuozitate, domnia sa a făcut fasolea mexicană, cactusul, familia dovlecilor seci, scoarța stejarului de plută, xilofonul să se transforme în ființe vii și să-și spună poveste. O muzică venită de pe altă planetă. Așa murmură frumusețea. Și poezia. Poezia de la Bistrița. (Horia-David Munteanu)

Sursa: alecart.ro

Foto: Palatul Culturii Bistrița

Ana Pop Sîrbu

A plecat dintre noi poeta Ana Pop Sîrbu.

S-a născut în comuna Teaca, județul Bistrița-Năsăud, la 15 decembrie 1948, și a absolvit, în 1972, Facultatea de Filologie, secția română- franceză, la Universitatea Ba-beș-Bolyai din Cluj-Napoca.

A fost profesoară de limba franceză în Hunedoara, asistent universitar la Universi-tatea de Vest din Timișoara, profesoară de limba și literatura română în diverse școli gene-rale și licee din Timișoara.

A debutat în revista literară Echinox din Cluj-Napoca (nr. 1/1970) și a fost prezentă cu poeme în cele mai importante publicații culturale, precum: Tribuna, Steaua, România lite-rară, Luceafărul, Contemporanul, Viața Studențească, Vatra, Orizont, Arca, Familia, Cronica Veche etc.

A publicat, de-a lungul anilor: poezie, proză, cronici literare, cronici plastice, re-portaje literare, interviuri cu personalități culturale importante (Eduard Pamfil, Romulus Vul-pescu, Constantin Bugeanu, Dan Grigore).

A debutat editorial cu volumul Primăvara casei, Editura Facla, Timișoara, 1984, urmat de Îngerul din zid, 2011; Exod interior, 2012; Morfologia nopții, 2013; Ana Pop Sîrbu, Versuri 162, Ana Pop Sîrbu & Ilie Gyurcsik, Reversuri, 2014; Poesii, 2015; Eudemonie/Eu-daemonia, 2016; Sunet în Re minor/D minor sound, 2017; Ludovica, proză, 2019; Homeo-merii, Editura Tracus Arte, 2021.

Poeziile sale sunt prezente în volumele colective Popas între poeții tineri, Editura Dacia, 1975, și Timp interior, Editura Facla, 1984.

Creația sa a fost distinsă cu Premiul pentru Poezie al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, Timișoara, 2014, pentru volumul Morfologia nopții, și Premiul Pro Cultura Timisiensis 2018, pentru merite deosebite în promovarea culturii în județul Timiș. Dispariția neașteptată a Anei Pop Sîrbu a luat prin surprindere întreaga comunitate literară timișoreană, într-un moment în care creația sa ajunsese la deplină maturitate și părea înscri-să viguros pe o traiectorie ascendentă spectaculoasă.

Uniunea Scriitorilor din România

Altă filă ruptă din Jurnal
Când eram mică,
Politica mi se părea un gât năprasnic.
Tata asculta știrile.
Deschideam fereastra, nerăbdătoare
Să văd prin ea răsăritul de soare
cu dulcea lui indiferență.
S a pornit un vânt năprasnic.
Cum i s au mărit ochii tatălui,
Ce seve minerale în pupilele sale!
A pierdut știrile, zic eu,
Citind o altă pagină de poveste.
Ce știri!? zice el. Toate s la fel.
Tatăăăă! Tatăăăă!
Diferența e trecutul ce le leagă, zic eu acum.
Le inventează, zice, din Cer,
Defăimător.
Taci!
Se dau alte știri.
Tac.

Cred că e un punct fix în ochii tatălui, de acolo.
Acum, echipajul și a schimbat pupa, șoptește pentru sine.
Soarele apune și vântul i atinge buzele,
În timp ce străbate toate mările și oceanele știrilor.
Talazurile se aud.
Liniștel!
Se dau știrile, zice tata.
Nu am cum să i zic și cui să i zic.
Toți gustă sângele sărat
Al colacului de salvare.
(Din antologia Spiritul locului, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană)

Olimpiu Nușfelean

Probînd ordinea frumosului

Părăsirea locurilor natale este o grea încer-care pentru oricine. Puțini sînt cei care fug în lume cu inima ușoară din satul sau din strada unde s-au născut și au copilărit. Despărțirea, adesea ruptura nevindecată, „lăsarea în urmă” te umplu de nostalgii. Situația este valabilă pentru fiecare om, dar mai ales pentru poeți, cei care au sufletul ca o plastilină în care se imprimă cele mai sensibile impresii.

Ana Pop Sârbu s-a născut la Teaca, a ținut o legătură ombilicală cu acest spațiu pînă pe la terminarea facultății, poate ceva mai mult, dar după facultate s-a mutat în Banat, la Timișoa-ra, căsătorită cu un absolvent de filosofie, pre-dînd româna la mai multe școli, preponderent în orașul de domiciliu, unde avea și o casă cu care se mîndrea. Era însă mai mîndră de căr-țile ei, despre care îți putea vorbi cu patos ore întregi. Și avea despre ce. S-a format și afirmat în cercul primilor echinoxisti, cărora le va purta amintiri privilegiate, a fost remarcată de poetul și criticul literar Victor Felea, sprijinitor al multor tineri poeți clujeni, de Dumitru Radu Popescu, un fel de tutore al multora pe cînd era redactor-șef la revista „Tribuna”, a fost agreată, dacă nu îmbrățișată, de cercuri literare timișorene, unde și-a făcut cîțiva prieteni. Doamna Smaranda Vultur, cu legături pe Valea Șieului prin soțul din Șirioara, Ioan Vultur, cadru universitar, i-a făcut o prefață la romanul *Lu-dovica*. Poeta era încîntată de o recentă aniversare ce i-a fost dedicată de Filiala Timișoara a U. S. R.

Prinsă de activitatea didactică, a lăsat-o o vreme mai moale cu poezia. Dar nu a abandonat travaliul poetic. Poetă extraordinară, în ultima vreme a fost prinsă de atmosfera romanului „Ludovica”, o evocare a satului natal, a vieții din familia de aici, în universul copi-lăriei redat cu știința nuanțelor sau chiar cu una cromatică. Ținea mult la acest roman, căci acesta reprezenta expresia trăirilor ei, vechi și actuale, dintr-un spațiu păstrat viu în gîndurile cu care îl cuprindea.

Venea rar la Teaca, în ultima vreme, dar venea. Ar fi vrut, aștepta, se gîndea să fie prezentă aici ca scriitoare, la o întîlnire cu cititorii. Nu era ceva de neglijat. Erau însă pro-bleme de deplasare, se căuta o formulă, proiectul era realizabil, dar totuși nu a fost să fie. N-ar fi fost rău – dacă ar fi fost bine – dacă ar fi primit la un moment dat titlul de Cetățean de onoare al comunei. N-o spun cu vreun reproș la adresa cuiva. Se dau tot felul de asemenea „titluri” în județ - și la veniți, și la neaveniți. Ar fi ținut de promovarea culturală recunoașterea unui merit pentru o scriitoare care a avut un crez și un standard literar înalt. După regretatul Francisc Păcurariu, Ana Pop Sârbu este una dintre cele mai importante voci literare pe care le-a dat Teaca.

În poemul „Autoportret” din cartea de poezii „Homeomerii” apărută în 2021 la Tracus Arte (Homeoméri este un termen folosit de filozoful grec Anaxagoras pentru a de-semna cele mai mici particule materiale, infinit divizibile, ale corpurilor, care, după el, conți-neau în sine toate calitățile posibile.), în acest poem autoarea mărturisea: „Scriu un Jurnal de la zece ani/ Plumburiu, cețos, plin de îndrăzneli./ Probez ordinea frumosului.” Preocupată deci, constant, să-și transfere viața în scriitură. O viață a căutărilor îndrăznețe și a simțului de cumpăt ardelenesc. Dar devenirea lumii nu încetează, în truda de căutare a înălțimilor: „Slava stă în tot ce se transformă./ Tot ce e regal și constant e forma. / Îndrăzneată, limpede, deloc cenușie.” Precum propria poezie.

Am cunoscut-o cîndva, în treacăt, pe cînd termina facultatea și se pregătea s-o ia spre Banat. Ani lungi i-am urmărit de departe scrisul de autor cu tangențe clujene. În ultimi ani m-a căutat la telefon și convorbirile noastre durau, adesea, cu orele. Mai mult vorbea ea, despre cărți, despre viața literară, despre mîhniri. Făceam glume pe seama ei. Și pe seama mea. Îi plăceau. Ce dădea temei acestui dialog? Legături de frăție literară și geografică. Patosul pus în subiecte legate de cărți. Împărtășeam păreri despre scris. Era încîntată de prezența ei și a prietenilor ei pe facebook. De acum mesajele ei vor suferi o transformare, prin trecerea dintr-o lume în alta. Vor avea farmecul metaforelor. Cărțile ei rămîn mărturie a prezenței poetei între noi, înscrise în ordinea frumosului. Cît mai avem obiceiul de a citi, determinarea de a ne afirma noblețea sufletească.

Flacăra Cuvintele cădeau rând pe rând Și așteptau pe mal flacăra. Cabotinii vânau spasmele vesele. Apoi toamna, cu viciile ei palide. Ploua și hohotul îngerilor Ținea în poală unealta singurătății mele.	Obiect de ceață Copiezi petele De pe umbra uscată, Când soarele se strecoară Prin păienjenişul de crengi. Agățate de zidul sticlos. Sunetele lucesc sub tălpi. Împrejur, întâmplările Se-agață de zidul sticlos, Ocolind înțelesul, Acest obiect de ceață, Ce se lipește încet de spinare.	Seară de seară Se face liniște. E seara mioapă Răsturnată sub foi. Cuvintele devin tot mai uscate. Colțul camerei Îi acoperă fața plînsă. Seară de seară, Printre dramele Unor peisaje incerte, Ca aerul asediat De șarpele decolorat Din brațele ei.	Cum noaptea din noi e tot mai decolorată Când mâna atinge foaia nescrisă Și-ocolul e tot mai mare Și fluida melopee are încheieturile Tot mai subțiri și se-ncurcă pe-aceleași jilțuri Pe care stăteau vechile stanțe Și vine vremea când amintirile se suprapun Printre constelații. Și e noapte Și niciun suflu nu mai răzbate printre lentile Și orice încheiere devine poem Și bucățica de frig îmi intră sub omoplat Și stă acolo să nu mai însemne nimic. Atunci, noaptea din noi e tot mai decolorată Ca frigul de-acum ce nu se mai termină.
---	--	--	--

Eveniment editorial Olimpiu Nușfelean

„Unde așezăm plânsul copilului?” – Editura Școala Ardeleană, și „Ultima zi a Peștișorului de aur” – Editura Charmides

Revista Mișcarea Literară, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, Editura Charmides și Editura Școala Ardeleană au organizat lansările de carte: Olimpiu Nușfelean – „Unde așezăm plânsul copilului?” și „Ultima zi a Peștișorului de aur”, la Café Glamour Bistrița. Au prezentat Ioan Pinteau, Meniuț Maximilian, Carmen Burje, Teodora Uilean, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Ion Radu Zăgreanu.

Olimpiu Nușfelean

Această întâlnire e generată de apariția a două cărți. Cartea de versuri a apărut mai devreme, anul trecut, iar cea de proză la începutul acestui an. Cartea de versuri a fost finanțată de Biblioteca Județeană, sub coordonarea Consiliului Județean, iar cartea de proză prin efortul financiar al Editurii Charmides. Eu public destul de rar cărți, scriu mai mult în presă și mi-a fost foarte greu să le dau la tipar, din diverse motive. Cartea de versuri a fost gândită în urmă cu trei ani, ca și cea de proză scurtă. La un moment dat, din calculator mi-au dispărut vreo 14 texte și asta m-a decalat un pic deoarece nu am reușit să recuperez decât vreo șapte dintre ele. Am vrut să marchez aceste apariții într-o întâlnire mai puțin formală aici, la această cafea, unde să încercăm să vorbim. Cartea de poezii a adunat deja vreo 15 recenzii, iar cartea de proză, pentru că a apărut mai târziu, are mai puține. Prin amabilitatea unor oameni ai condeului din Bistrița, din arealul județului, puteți merge spre prezentarea cărții făcută de câțiva critici.

Scriu poezie, eseuri, proză, dar mai fac și puțină critică literară. Nu le fac de dragul de a scrie sau de a fi în carte pentru că, normal, poezie scriu mai rar, când sunt inspirat, dar am scris de toate de la început. Îmi amintesc de poșta redacție de la „Tribuna”, când mi s-a răspuns și la versuri - pentru că într-o vreme era cultul poștei redacției la reviste -, dar și la proză. Când am debutat editorial, am debutat cu versuri la o culegere la „Dacia” făcută de poetul Victor Felea, criticul literar de la „Tribuna” și în caietele debutanților „Albatros”, dar și cu proză, un roman la Editura Dacia. Nicolae Prelipceanu spunea despre primele colaborări de la „Tribuna” că ar fi bine să mă fixez pe un anumit gen, că nu e prea bine să mă risipesc pentru că nu mă vor percepe foarte bine criticii. Dar această situație a continuat, câte un critic spunea că nu sunt poet ci prozator, sau că nu sunt prozator ci poet. Pe la începutul anilor 80, am publicat în „România literară” un text care a fost publicat ca editorial, pe pagina 3, „Aspirațiile criticului”. Era un fel de program al unui critic. În studenție, un profesor chiar a insistat să fac critică, dar i-am spus că nu fac, nu mă interesează pentru că nu țin de mine, nu mă interesează activitatea academică, să predau la o facultate. Nu-mi place acest lucru. Am ajuns profesor aproape de nevoie, dar pe urmă mi-a plăcut și lucrurile s-au desfășurat în acest fel. Probabil că voi publica și eseuri, acum pregătesc o carte despre scriitori români cu eseuri, unele scrise în acest an, altele și de acum 30-40 de ani. Evoluția mea a fost foarte lentă dar, totuși, coerentă. Nu sunt mari diferențe de viziune, de opinie de la un deceniu la altul.

Ioan Pinteau

Olimpiu Nușfelean este o energie literară extrem de puternică, și în poezie, și în proză, și, după părerea mea, mai ales în eseuri. Eu sunt un cititor fidel al eseurilor lui, eseuri pe care le-a publicat de-a lungul anilor, și în revista „Steaua” sau în „Luceafărul”, „România Literară”. În ultima vreme, în ultimii ani, Olimpiu a publicat foarte mult în „România literară” eseuri întinse, eseuri despre mari autori, așa menționa aici cel despre Proust. Aceste eseuri, după părerea mea, ar trebui, la un moment dat, adunate într-o carte. Din câte știu eu, și știu bine cărțile lui Olimpiu, nu a adunat aceste eseuri scrise într-o carte. Dar, am observat că Olimpiu este foarte zgârcit cu lansările de carte. El este un om care stă mai mult la masa de scris, este un om de bibliotecă și, sigur, că prezența lui masivă în lume nu este făcută prin cărțile lui ci prin revista „Mișcarea literară”. Pentru că trebuie să o spun, Olimpiu, ca redactor șef la „Mișcarea literară”, este cel care construiește și cel care gândește această revistă. Olimpiu a făcut din revista „Mișcarea literară” o obligație receptată la nivel național, și nu numai, o publicație foarte apreciată. Dar el nu construiește doar revista „Mișcarea literară” ci și publică, din când în când, câte o carte, cum e și cazul de față cu cartea de proză și poezie. Am citit cartea de poezie de ceva vreme și așteptam să facem această lansare mult mai devreme. În această carte sunt câteva poeme absolut antologice. Cartea are un substrat spiritual. Dacă citești cartea lui Olimpiu Nușfelean îți dai seama că temele lui sunt teme spirituale, dar această spiritualitate este atât de bine dozată în această carte încât de multe ori nu poate fi sesizată foarte bine, dar aceasta este intenția lui, fie că e vorba de poeme de iubire, fie că e vorba de poeme descriptive sau care au o anumită intimitate a mesajului, toate au o greutate spirituală, aproape religioasă. Există mereu raportarea la cer, raportarea la Dumnezeu, viața e mereu raportată la divinitate. Mi-a plăcut această carte nu pentru că are și un mesaj teologic, nu pentru asta, mi-a plăcut pentru că mesajul teologic este foarte bine camuflat, nu e proclamat pe față. Atunci când o poezie are proclamată pe față o asemenea temă este o poezie pierdută, după părerea mea. Trebuie să știi foarte bine cum dozezi aceste teme creștine într-o poezie, într-un asemenea construct poetic. Aș aminti câteva titluri care mie mi-au plăcut foarte mult, ca de pildă „Mamele poezilor”. Despre cărțile lui Olimpiu s-a scris foarte bine, profesionist. Olimpiu este un scriitor la care, după părerea mea, ar trebui să ne raportăm pentru că Olimpiu scrie de mult, scrie foarte bine, iar poezia

aici, la Bistrița, nu începe cu fiecare poet care se naște peste noapte sau peste zi. Poezia la Bistrița se scrie de mult, de la Coșbuc încoace și trece prin nenumărați poeți care s-au născut aici, Aurel Rău și toți ceilalți pe care-i cunoaștem foarte bine, și de aceea e bine să ținem la acest mers al unei tradiții poetice, adică nu ne autoinventăm pe loc, nu mai există

nimeni înaintea noastră, nu mai există nimeni după noi. Ba există, sunt o mulțime de poeți, de scriitori înaintea noastră și vor exista și după noi. Problema este cum vom face această legătură. Sunt poeți care trebuie citiți și Olimpiu este un poet care trebuie citit, la care te poți raporta și ca intelectual, dar și ca prozator, poet, eseist sau director de revistă. Părerea mea este că trebuie să fim mult mai atenți cu noi, cu scriitorii care trăiesc aici, la Bistrița, și Olimpiu este un scriitor care trăiește la Bistrița, este un scriitor care își culege temele din acest areal, ducându-le în poezie și în proză. Trebuie să avem pentru el tot respectul și să-l prețuim așa cum se cuvine. El îl prețuiesc și îl citesc pentru că, repet, este un autor care scrie de foarte multă vreme. Pe vremea când noi debutam sau încercam să debutăm, Olimpiu publica cărți. La vremea când noi ne străduiam să publicăm o poezie într-o revistă, revistă, Olimpiu publica pagini întregi de

eseuri în revista „Steaua” sau în alte reviste. Cred că această lansare e și o invitație la a-l cunoaște mai bine pe Olimpiu, a-i cunoaște mai bine cărțile și a ne cunoaște pe noi, cei care trăim aici, la Bistrița, și scriem fiecare după talentul pe care-l avem.

Gavril Țărmure

Pot să-l felicit fără nicio reticență pe Olimpiu Nușfelean pentru toate isprăvile lui, și editoriale. Noi, la Editura Charmides am scos mai multe cărți, cărți de mare valoare, foarte bine primite, foarte multe premiate de critica de specialitate. Această colaborare cu Olimpiu Nușfelean a fost un avantaj pentru editura noastră. Nu o să fac referințe despre carte, vă propun să o procurați, eventual prin cumpărare sau o obțineți de la autor, și să o citiți. Numi aloc competența de comentator literar avizat. Sunt iubitor de literatură, sunt iubitor de poezie, sunt iubitor de proză, în general de literatură, m-am învățat de zeci de ani în aceste medii, cunosc și sunt prieten cu o sumedenie de scriitori importanți din România și, evident, din Bistrița. Cred că sunt foarte mulți scriitori din Bistrița la care Editura Charmides le-a scos măcar o carte, dacă nu două sau mai multe. Din acest punct de vedere și din punctul de vedere al cetățeanului, mi-am făcut datoria și în acest plan. Îi doresc lui Olimpiu Nușfelean să-și conserve vigoarea și inspirația ca să mai scrie și să mai publice, pentru că are de ce. Cred că în momentul de față, la „România literară”, Olimpiu Nușfelean a devenit unul dintre cei mai buni sau în cel mai rău caz este unul dintre primii trei autori de texte, poate și din cauza că unii autori mai bine cotați s-au retras, dar Olimpiu scrie întotdeauna bine și este foarte bine și pentru revista „România literară” că Olimpiu Nușfelean scrie destul de des acolo. Îl felicit încă odată și-i doresc multă sănătate în continuare.

Menuț Maximilian

Olimpiu Nușfelean este un nume vizibil, pentru că este prezent în revistele literare. „Mișcarea literară”, fondată cu ani în urmă de Liviu Rebreanu, este, în momentul de față, una dintre cele mai apreciate publicații. Acum doi ani a luat premiul revistelor literare, ca o recunoaștere a valorii ei, publică colaboratori din toată țara. Este mare lucru să reușești, timp de 20 de ani, să ții o revistă în picioare, să te zbați, să mergi pe la instituții, să explici celor care conduc instituțiile cât de important este să ai o revistă a locului care să ne reprezinte și cu care să ieșim în lume. Referitor la cartea de poezii, pentru că stau în aceeași zonă cu Olimpiu Nușfelean, amintesc câteva versuri: „Duminică dimineața. Bat clopotele bisericii din cartier./ Prin fereastra deschisă orașul îmi intră în casă înfrânt”(…) din care iese un fluture necunoscut cu aripi ce înfloresc mereu/ și eu ies,/ ies din încăperea/ dintre cărți,/ ies din mine/ și mă las înălțat/ pe balonul de păpădie al credinței”. Cumva, vrând-nevrând, mă regăsesc și eu aici, pentru că Biserica este cea de aici, de la Apollo, și Olimpiu Nușfelean este însoțit în atelierului de creație de clopotele bisericii. Eu consider că un scriitor trebuie să aibă și credință, pentru că așa răzbate. În poezia lui Olimpiu Nușfelean se vede și această credință, cum spunea și Ioan Pinteau dar, dincolo de această credință, am rămas surprins și de naturalitatea versurilor, de felul în care ele curg. Unii poeți atâta lucrează pe versuri, le șlefuiesc, încât îți dai seama că nu sunt naturale deloc, adică nu vin de la ei, își tot fac scheme cum să pună versurile. Acelea sunt versuri rigide care nu transmit nimic. Aceste versuri transmit și de aceea cărțile vor fi citite cu mare plăcere de către cei care vor avea bucuria să pună mâna pe această carte - „Unde așezăm plânsul copilului?”. Au fost cronici pozitive la carte. Olimpiu Nușfelean participă la toate festivalurile de literatură din țară, citește acolo mai ales poezii și este foarte cunoscut și foarte publicat, ceea ce este un lucru deosebit.

Cartea de proză începe atât de frumos cu destinul unui copil pornit, ca și noi alți mulți, în lumea aceasta, căruia îi plăcea să citească de mic. În momentul în care își dă seama că n-o să-l mai poată dezvăța de carte, bunica i-a prezis că s-ar putea să ajungă scriitor. „Poate fi scriitor la Primărie unde să treacă prin pana lui și se citesc toate actele. Dacă nu-și găsește loc la Primărie, poate deveni scriitor de vagoane, notând din fișa fiecărui vagon conținutul vagonului și destinația”. Și finalul primei proze: „Așa că, fascinat de cărți și obișnuit cu scrisul, se mulțumi să rămână scriitor de povești”. Iată, ce frumos. În această carte sunt povești surprinse de Olimpiu Nușfelean care, deși uneori pare foarte liniștit, în viața de zi cu zi este foarte glumeț, are niște glume deosebite dacă știi să le guști. Nu-ți dai seama întotdeauna că, în timp ce stă cu noi de vorbă, ochiul lui surprinde anumite ipostaze pe care, iată, le așază în proză. Veți găsi în carte și lucruri legate de satul tradițional de acolo, din Șieu Sfântu, cu bunicii și cu părinții, dar și lucruri postmoderne. Acest „peștișor de aur” este, până la urmă, dorința fiecăruia – dacă știm sau nu să ne punem dorințele –, gândul fiecăruia de a răzbate în această lume și ce facem până la urmă cu talanții noștri. Dacă cerem ceea ce nu este legat de talanții noștri, cu siguranță, nu vom răzbate. Îl felicit pe Olimpiu Nușfelean. În perioada de pandemie, Olimpiu Nușfelean a ținut o rubrică la „Răsunetul” – „La judecata zilei”, o rubrică care sperăm că va fi prezentă și într-o carte, pentru că s-au adunat texte pentru o carte.

Carmen Burje

Să fii poet nu înseamnă să fi mereu îmbrăcat frumos și cu servietă. Nu asta e realitatea poeților. Realitatea poeților este admirația pentru o albină, pentru fragilitate. Am descoperit în poeziile lui Olimpiu Nușfelean, în volumul „Unde așezăm plânsul copilului?”, că apucă frumosul, se sparge întotdeauna și dispare în impostură. Acest lucru m-a șocat pentru că l-am văzut pentru prima dată, și se regăsește în persoanele și în locurile cele mai apropiate nouă, în plânsul unui copil, în amintirea mamei care veghează de sus, din ceruri. Am mai observat aici și mi-a plăcut foarte mult e că aveți acel dor al nostalgiei, al paradisu-lui. Am regăsit o dorință de lepădare a suferinței și de evadare în illo tempore. Până la urmă, unde putem așeza plânsul copilului înainte ca acesta să devină protest? Nu știu. Cred că fiecare din noi îl poate așeza acolo unde simte el că-i este sufletul, unde se simte sufletul împăcat. Vă mulțumesc pentru tot, vă mulțumesc că m-ați ales să colaborez la „Mișcarea literară”, că nu mi-ați cenzurat niciun cuvânt, că mi-ați publicat integral toate recenzile. De fiecare dată m-a uimit și m-a bucurat acest lucru. Sper să colaborăm și pe viitor.

Teodora Uilean

În „Ultima zi a peștișorului de aur” găsim tradiție, găsim marile teme ale copilăriei noastre. Se regăsesc toate ipostazele existenței tale: copil, adult, bărbat, femeie, pragmat-ic. Fiecare are în aceste pagini cel puțin o poveste în care i se oglindește sufletul. Citind titlul, te gândești la basmele copilăriei, la pescari și la schimbarea perspectivei universului personal al acestuia după întâlnirea cu peștișorul de aur și te grăbești să prinzi ultima zi, poate-poate, se ivește o minune în această ultimă zbatere a magiei și să-i mai auzi glasul. O parte a povestirilor este centrată pe segmentul existențial al copilăriei, obiceiurile desprinse din universul ei limitativ, magia cuvintelor și a sufletelor de copil, poveste de iarnă, marile întrebări ale copilăriei explicate prin simpla experiență de viață și imposibilitatea comunicării obiectivelor între generații, poveste de adormit bunica. Cel mai distant dintre sentimentele umane – iubirea – apare în toate ipostazele ei: iubire spirituală și nevoie de libertate, un zbor frânt sub cerul iubirii, iubire împlinită prin atingerea scopurilor materiale, casă, mâncare și confort, în „Bucătăreasa”, iubire sinceră și devotată în „Lan”, pasiune adulterină, lecția de chimie și pasiunea distructivă, îmbrățișați în moarte. Iar ultimul trandafir este cea mai frumoasă metaforă pentru iubirea eternă, duioșia și grija, în ciuda anilor și a celorlalți, să ac-cepti un trandafir peste cât timp: „Câți ani să fi trecut de când i-ai refuzat lui ultimul trandafir? 40-50? A fost oare atunci iubirea lui una sinceră dar trecătoare? Trandafirul acela a rămas viu în amintire sau s-a veștejit?” Bineînțeles că, din punctul meu de vedere, cartea ar fi fost incompletă fără politic, iar acest aspect este clar, lucid și realist urmărit pe firul evolutiv al creării deputaților în anchetatori, senatorilor în oameni din vremea lui Ioan Ster și al parla-mentarilor în oameni cu treburi. Se regăsește în rândurile cărților România contemporană pofta de viață asociată poftei de mâncare, lipsa opiniei personale și repetitivitatea discuțiilor fără substanță ilustrau bunăstarea din stat, elucidând neconținut ce cădea în farfurie și în campaniile electorale era de trei ori mai vorbăreț și mai convingător spunând mereu același lucru oricare dintre candidați oricât de guralivi ar fi fost aceștia. Eu am considerat, citind această carte, toate povestirile complete vizând tot ceea ce există în universul personal, pla-nuri existențiale, vise neîmplinite, atitudini reprobabile, iubiri ideale scoase la iveală cu umor, cu înțelepciune, metaforic, în așa fel încât nu te mai sature să citești și să recitești pentru că la fiecare lectură apar noi valențe ale cuvântului și noi perspective ale înțelegerii textului.

Ion Radu Zăgreanu

Lăsați orice carte din mâini cei care nu iubiți poezia. Apoi un poem din două ver-suri - „Întrebare retorică”: „De ar fi bun la ceva/ Cine ar mai iubi poezia?”. Această inutilitate frumoasă – și spunea cineva că avem senzația că nu se mai citește poezie – dar eu simt că, totuși, se citește poezie. Ca să descifrezi acest volum este bine să lecturezi întâi aver-tismentele de pe manșeta cărții: „Mi-am dat seama că sunt scriitor în momentul când conștientizarea scrisului meu s-a întâlnit cu conștientizarea morții. Mi-am zis atunci că aș putea găsi un mijloc prin care să înving moartea sau măcar s-o înșel. E o temă la care meditez”. Și un alt avertisment: „Astăzi, tot mai mulți scriitori scriu poezie și proză deopotrivă, fără mari diferențieri în trăirea scrisului. Dacă este însă o diferențiere între poet și prozator aceasta nu e dată neapărat de raportarea la aspectele discursului ci la altceva, la moarte. Poetul este într-o cuprinzător, prozatorul este omniscient. Poetul are moartea în el, o trăiește și lup-tă împotriva ei cu cuvintele, prozatorul doar o descrie prezentă în ceilalți. Dar nu sunt sigur că e chiar așa”. Într-o altă poezie intitulată „Și așa mai departe”, poetul spune: „Nu se poate ca dintre cei mulți puțini aplecați peste cartea mea/ unul să nu mă înțeleagă/ (...)/ (câteva rânduri mai jos începe să se contrazică) Rămân înlemnit/ cum poate asta să mă ghicească”.

Sunt trei teme mari în acest volum de versuri: tema creației, poezia, iubirea și moartea. Cele mai multe poezii sunt dedicate iubirii. Poetul se consideră unul dintre cei aleși, sigilat de destin, și încearcă prin cuvinte, așa cum ne avertizează, să înfrunte, să păcălească oarecum moartea. El este, de fapt, un romantic, un romantic ascuns, chiar uneori eminescian, chiar și în poezia de dragoste. De exemplu, în poezia „La fereastră”: „Înviezi totul cu tandrețea ta/ și închizi”. Mă gândeam la poezia eminesciană: „Pe lângă plopii fără soț”, o altă viziune modernă, dar așa zice că substanța, esența, este cam aceeași. Sunt multe elogii aduse iubirii, foarte-foarte frumoase, iubitei, să zicem, și, în același timp, poetul poate deveni și sarcastic, urcă iubita pe un pedestal pe care uneori nu-l merită, ea rămânând la nivel mașinii de spă-lat. Ultima temă, tema morții pe care poetul vrea să o înfrângă, s-o păcălească, s-o întârzie cât mai mult, ca Ivan Turbincă, spunând că mai are de numărat stelele de pe cer, adică mai are încă de scris, mai are de dat, să ne dea încă nouă ceva, văzând moartea ca pe un dat simplu, direct, concret, ca pe un lucru obișnuit. O altă porțiță de salvare este credința. Și nu tragic, ca să zic așa, poate că așa exagera puțin. Poetul nu este sigur dacă izbăvirea lui prin cuvinte se va realiza și totul rămâne sub semnul întrebării. Aș încheia cu această imagine hiperionică despre poet din poemul „Călătorie pe cont propriu”: „Purtat de un simplu cuvânt/ trec prin galaxii/ ca un fir de praf vorbitor / cu vina mea nimănui de folos. /Nu știu unde să poposesc pentru clipa eternă”. Prin 1967, când făceam naveta la Beclean, Olimpiu se urca din halta Sfântu, și într-o zi mi-a spus: hai să-ți arăt ceva. A venit cu un poem lung, ceva de manieră baladescă, și mi l-a citit. Au trecut câțiva ani și astăzi spun câteva vorbe despre volumul de poezii. Îl felicit, îi doresc sănătate și „La mulți ani!”

Iacob Naroș

Visul și povestea în proza scurtă a lui Olimpiu Nușfelean

„Orice poveste începe când se sfârșește. Dar ce poveste este aceea care nu reverberează în minți și în inimi, în dialoguri întâmplătoare, în alte povești? Aflați în împrejurări vesele sau în împrejurări triste, oare nu ne mai amintim poveștile din copilărie? Sau nu încercăm să transformăm în poveste o întâmplare de peste zi din viața oamenilor mari, ca să o fixăm într-un timp ce curge continuu, fără odihnă?”

(Olimpiu Nușfelean, text de pe manșeta copertii întâi a cărții în discuție)

Olimpiu Nușfelean este cunoscut ca poet, prozator și eseist român, director al revistei Mișcarea literară din Bistrița, dar și ca fost redactor la Didactica Nova (1990-2004) sau Minerva, ca secretar de redacție, după 1990. Este membru al USR, Filiala Cluj-Napoca, președinte al cenaclului „George Coșbuc”, Bistrița, colaborator cu poezii, proză, eseu, cronică literară, interviuri ș. a., la principalele reviste literare din țară. Apare în antologii și dicțio-nare literare (Dicționarul general al literaturii române, editat de Academia Română, coord. Eugen Simion; Dicționarul biografic al literaturii române, realizat de Aurel Sasu și Dicționarul literar al județului Bistrița-Năsăud, 1997, conceput de Teodor Tanco.

La capitolul PROZĂ i-au apărut următoarele volume: Poziția ființei, povestiri, 1982; Piatra soarelui, roman, 1987; Căinii de vânătoare, povestiri, 2004; lubește-mă repede și uită-mă iar, povestiri, 2005. Este prezent în Generația 80 în proza scurtă, Editura Paralela 45, 1999, dicționar realizat de Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa.

Cartea despre care vorbim se intitulează Ultima zi a Peștișorului de aur –proză scurtă, a apărut la Editura „Charmides”, din Bistrița, în 2021. Să urmărim așadar, cele două teme îngemănate, întâlnite în câteva din povestirile recentului volum despre care pot să spun că este unul dintre cele mai bune. Visul în literatură e o cale de-a codifica idealurile și imaginea lumii individuale, acele aspirații secrete ale prozatorului în general, dar e și un simbol al aventurii umanului, acel contrast dintre real și ireal, o evadare din realitate. Toți visăm, zice Hildegard, așa începe și cartea de față cu visul copilului sfătuit de bunică să ajungă „scriitor de povești” (vezi proza Scriitorul, p. 5). Prozele scurte și, unele foarte scurte, sunt adevărate bijuterii în miniatură, iar volumul consistent ne confirmă că, de la Iacob și Wilhelm Grimm, în Povestea peștișorului de aur, dorințele adresate Peștișorului de aur aflat la ananghie au evoluat simțitor. În varianta rusească a lui Pușkin (Povești, Editura Ion Creangă, București și Edi-tura Maliș, Moscova, în românește de Adrian Maniu, cu titlul Basmul cu pescarul și peștișorul) se ajunge la fel cu cererea de la modesta covată nouă de lemn la casă și apoi palat, ba chiar și a fi împărăteasă. Cu toate că bătrânul pescar nu mai crede în minuni, la insistențele babei Iacome, el repetă cererea, iar atunci când apare palatul, moșul nu mai este primit.

Iată cum stau lucrurile în povestirea lui Ol. Nușfelean, În visul tău, (p. 14): Ela, cu gândul la bunica ei, cere peștișorului de aur, pe care-l salvează de la moarte trei lucruri total schimbate. În primul rând, un palat de cristal, dar pe un teren imens, dat de către primărie în folosință pe timp de o sută de ani. A doua cerință e o mașină decapotabilă, ultimul răcnet, iar în al treilea rând, un tânăr frumos care s-o ceară de nevastă, nici prinț, nici șeic, ci unul de pe la noi. Nefiind hotărâtă, iar timpul de gândire acordat fiind trecut, Peștișorul de aur o refuză pe motiv că ea nu e în visul lui, ci în al ei, așa că pe el, nu-l interesează povestea ei. Concluzia autorului e clar exprimată: visătorilor li se îndeplinesc dorințele mult mai greu, așa că... fiecare cu visul lui...

Omul din lună – (p 19) – protagonistul pe nume Liviu Partene vede omul cu bicicle-ta care vine spre el, nu-i vine să creadă, vis nu putea fi, din vis tocmai se trezise.

Pâinea de dimineață – (p. 21) – orășenii sunt nedumeriți că trăiesc sau nu un basm schimbat, e vorba de Harap Alb, ei nu se mai pot trezi dintr-un vis așa urât.

În proza Salvează-te ieșind din vis – (p. 67) - Lola obisnuia să controleze toate buzunarele hainelor gata de a fi spălate, ea găsește o batistă străină, dubioasă chiar, care-i provoacă teamă. Ne dăm seama că e în vis, Lola se trezește și-și spune că a fost doar ilu-zie... Consideră că iubirea e un vis frumos, clipa de îndoială trece, autorul ne atenționează că mai este și celălalt vis, ca atare, îndemnul lui pare optimist: ieși din vis și te vei salva!

Fericit pe o insulă pustie – (p. 80) – este vorba despre visul de a rămâne captiv pe o insulă pustie cu Albă ca Zăpada din poveste.

Minunile de pe lac – (p. 102) – povestire ce revine la motivul peștișorului de aur într-o variantă total schimbată. Viorel Hurjui, dezorientat în existența sa mediocră și mizeră are norocul să-i sară în iarba dinaintea lui un peștișor fermecat. Când este rugat să-l arunce în apă, Hurjui pare nehotărât, totuși, atunci când aude cu cine are de a face, îi cere să-i apară un lac adânc în jurul casei. După aceea, își transformă casa în pensiune modernă pentru relaxare cu plajă la marginea lacului, dar și cu debarcader, bărci de pescuit sau de plimbare. Și alții au profitat de peștișor cerându-i iahturi, mașini, avion, ba chiar și câte-o fată trăsnet. La un moment dat, Hurjui se satură și-i cere peștișorului să se revină la ceea ce-a fost, dar acesta îl refuză spre mirarea noastră, a cititorilor, spunând că nu poate întoarce minunile: „Eu ce-am dat e bun dat! Minunile făcute nu mai pot fi întoarse!”

Visul – (p. 111) - povestire în care apar Joseph și Beatrice, în vis Joseph este rugat să transmită salutări unei translatore, Beatrice. Aflat cu un grup într-o excursie, Joseph își continuă visul astfel că se trezește în pat cu femeia despre care vorbeau. Află că a fost nevoită să se prostitueze, se teme să comenteze visul cu nevastă-sa, e derutat oricum.

Adevărul – (p. 151) – asistăm la o definire a adevărului de către Ionel (50 de ani) și Luca, fiu de 6 ani. Recomandă că Adevărul trebuie căutat, descoperit pe cont propriu. Luca iese la miezul nopții afară, la un moment dat, nu-și recunoaște visul. E greu de explicat ce-i adevărul dacă Luca nu cunoaște minciuna, conchide autorul. Nu-și recunoaște visul urât, dar nici nu se trezește din el, așteaptă dimineața.

Ultima zi a Peștișorului de aur – (p. 157) – dă și titlul volumului, Cosmin Botcă, biet vânzător de legume, pescar de ocazie, prinde și el un pește vorbitor pe care însă nu-l salvează cum ne-am așteptat, nici măcar în ciuda ofertelor generoase din partea peștișorului în bani, glorie și femei. Nu-i vine să creadă, îi e foame, nu cade la tocmeală, îl prăjește spunând că „O mâncare unică face mai mult decât toți banii din lume”. Nimeni nu-i mai ascultă povestea cu minuni, versiunea proprie, nu este luat în seamă.

Visul (p. 175) – Nelu Opișan are un vis teribil: e prezent la înmormântarea tatălui, Victor, dar e cuprins de incertitudini, mortul e în pat, stă pe-o parte, mișcă, ca atare, dialoghează cu el și se îmbrățișează. Cu două nopți înainte visase o mare inundație a satului, se trezește de spaimă că apa crește, își dă seama că a fost doar vis, prin urmare, nu-i e frică de nimic pe mai departe.

Povești de adormit bunica (p. 183) – Eterna bunică citește seară de seară povești nepoților, cu mare bucurie. De la o vreme, scapă cartea din mâini și adoarme. Copiii o culcă atenți să n-o trezească din visul ei dintotdeauna, adică să-și adoarmă nepoții cu o poveste plină de vrajă. Iată așadar portretul și povestea unei bunici moderne și a nepoților ascultători și cuminiți. Nu ne mirăm că bunica lui Delavrancea a evoluat în cu totul altă direcție, povestea este cea care-o adoarme. Nu numai ea, ci și povestea peștișorului de aur sunt redefinite de către autor, iar basmele copilăriei ne fac cu ochiul de peste tot. Avem de-a face cu un mozaic de drame, vise împlinite și nu prea, toate îmbrăcate metaforic într-o poveste cu magie. Rămâne deci până la urmă povestea și visul copilăriei totale, măiestrit împletite în toate aceste narațiuni complexe, adevăruri mini micro romane ce cuprind o sută și unul de universuri (familia și viața de cuplu, școala și Dumnezeirea, viața monahală și iubirea, bătrânețea și moartea, faptul divers și justiția, biserica și căsătoria, politica și colectivizarea, plagiatul și închisoarea).

Subscriu la cele spuse de autor și-i dau dreptate: „Dacă vreo poveste de-a mea ar fi astfel validată de cititor, m-aș declara fericit. Și, ca să nu-i fur cititorului timpul cu cititul... în mine să-l las cu gândurile lui inspirate, am încercat să fiu, în poveștile mele, cât mai scurt. Le-aș considera – supremă ambiție!... - povești de-o șchioapă. Sau romane în miniatură.”

Parafrazând un celebru critic asupra Momentelor și schițelor lui Caragiale, pot să afirm cu toată convingerea că prozele despre care am vorbit sunt mai mult decât romane în miniatură, adică veritabile povești în adevărata lor grandoare, nu „de-o șchioapă”, ci de dimensiuni incommensurabile, Maestre!

Icu Crăciun

Lumea mărunță a prozatorului Olimpiu Nușfelean

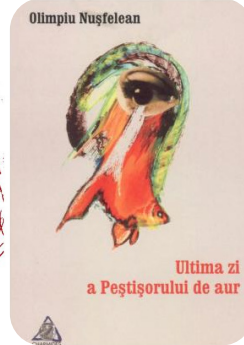
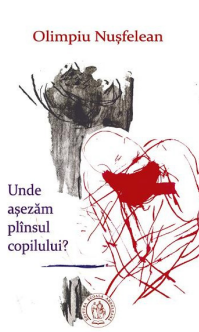
Opera scriitorului Olimpiu Nușfelean, directorul revistei Mișcarea literară, este consolidată prin cărțile sale de proză, poezie și eseu. Anul trecut (2021) ne-a dăruit cu un nou volum de proză scurtă intitulat Ultima zi a Peștișorului de aur, tipărit la binecunoscuta editură Charmides. Indiscutabil, scriitorul are obiceiul de a complica lucrurile, chiar dacă majoritatea textelor nu depășesc două pagini, ceea ce presupune o construcție simplă și atractivă. Întâmplările din cele 75 de povestiri, mai mult sau mai puțin fastidioase, demonstrează că scrisul său este viguros și profund, chiar dacă, aparent, pare un joc de imaginație debordantă. El își prețuiește viziunile, inspirația și visurile ca și când acestea ar fi pruncii sufletului său; de aceea, se simte bine în preajma personajelor sale, este solidă cu ele, mai mult, ca lector, trăiești cu impresia că, alături de el, te afli și tu și deseori îi zâmbești complice sau schimbi priviri conspirative, respirând același aer cu ele. Nu cred că greșesc afirmând că subiectele sunt tratate cu multă ingeniozitate și multă fantezie, coborâte la nivelul cotidianului, autorul fiind receptiv la mazăga acestuia, la

resursele sonore ale realității, biziindu-se pe finețea retinei sale educate estetic pentru a surprinde mărunțișuri inavuabile, cărora muritorii de rând nu le acordă importanță. Amestecul de umor, ironie detașată și aluzivă, sarcasm, limbaj pitoresc și note aproape burlești dau mai mult farmec, captează atenția cititorului, se fixează în diblul memoriei, atacând o mie și una de puncte cardinale ale existenței umane, fără prea multe introspecții sau psihologisme, ori imersiuni în universul interior, asta și din pricina comprimării lor. Toate simțurile își dau mâna, de la cel vizual și auditiv, până la cel olfactiv, gustativ și tactil. Eroii sunt suflete ostenite, amorțite ori însingurate, stinghere, imprevizibile, tăfnoși, figuri aeriene cu gânduri încâlcite și visuri neroade în buzunarele tănuite ale rațiunii, cu inima amară de întrebări fără răspuns, posomorâți, cu frunțile încrețite, morocănoși, pretențioși mai puțin descuiați la minte, firi mărginite cu reputația și fonată, fugăriți de viață și de căințe; niște destine aruncate în existența asta trecătoare și debusolată sub zodia derizoriului, pe scurt niște clienți ai cimitirului; firește, nu lipsesc și eroii isteți, hâtri: a se vedea bunica (din Clopoțelul), un fel de Moromete autohton, care își bate joc de membrii Comisiei veniți să-l lămurească pe fiul ei să intre în Colectivă, trăgând, după plecarea lor, sfoara clopoțelului instalat să alunge vrăbiile. Pentru mulți, lumea nu-i croită după tiparele lor, ai impresia că trăiesc după alte legi omenești, excepție făcând copiii candidi, inocenți (vezi Poveste de iarnă, Adevărul sau Poveste de adormit bunica). Viața lor personală este surprinsă în diverse ipostaze, iar finalurile îți provoacă mirare, uluire sau pur și simplu stupefacție. Deseori, lumea întâlnită în fluxul diurn al vieții zilnice își petrece prea mult din existență dormind, mâncând și pălăvrăgind la cafea banalități, trăind sub tirania zarvei și instinctului. Pentru ei, scara valorilor se rezumă la: patron, mașină sau mașini. Dar, dincolo de comportamentul sau neadaptarea la ritmul acestei lumi noi, aceste personaje dezorientate dezgropate din uitare, prezentate lapidar, ignorante în privința binelui și a răului, cunoscute din câteva trăsături de condei și grațiate de autor sau nu în fața morții, ele reprezintă viața noastră cea de toate zilele, chiar dacă trăiesc într-un provizorat ostentativ. Truditor de marcă într-un frumos și bine, pentru scriitor orice lucru, orice atitudine, orice gest are semnificație, fiind stăpân pe mijloacele epice. Deși comprimate, textele sunt bine strunite, limbajul și imaginile sunt proaspete, de aici și abordarea a unui spectru atât de larg de subiecte. O temă plăcută mie este dorința de demitizare sau dezvrăjire a poveștii arhicunoscută, întâlnită în texte polarizate în jurul Peștișorului de aur și nu numai, temă care apare constant în economia acestei cărți, unde tiparul de raționament este răsturnat, imaginația este stărnită, iar gândirea este lăsată să zboare aiurea ca în scrierile suprarealiste. Iată câteva mostre: Ela (din În visul tău) visează peștișorul de aur care îi îndeplinește două dorințe: palat

strălucitor și mașină decapotabilă, cea de-a treia, „un tânăr frumos de pe la noi”, nemaivând timp să i-o îndeplinească din pricina nehotărârii sale: „Ar trebui să fii mai hotărâtă, spuse Peștișorul de aur gata să țâșnească în larg. Dar oricum nu mă interesează povestea ta. Nu ești în visul meu ci în visul tău!... Poți să stai în el cât dorești”; personajele ce-l însoțesc pe Harap-Alb, conduși de Împăratul Roșu (din Pâinea de dimineață), locuiesc printre oameni, suferă prigoana impusă de partidul unic; Adam și Eva (din Certificatul de căsătorie) sunt alungați din Eden, făcându-și „câte un slip din frunze de viță de vie și, privind cu nostalgie spre tufele de trandafiri (...), au pășit în necunoscut”. Pentru a-l ține mai aproape de ea, Eva i-a cerut să-i dea ceva, o putere, și i-a dat un „certificat de căsătorie”; celibatarul Viorel Hurjui nu știa încotro s-o ia cu viața, dar, într-o zi, Peștișorul de aur sare din apă exact la picioarele lui și îl roagă să-l arunce în apă. În schimbul generozității sale, îi cere să-i apară pe pământul său (40 ha) un lac adânc și să-i rămână „doar casa, grădina și curtea, cu o limbă de pământ până la mal, pentru acces”. Eroul își construiește o

pensiune cu plajă, debarcader și nenumărate bănci. „Afacea s-a pus repede pe picioare și mergea strună”. Peștișorul este prins și de alți congeneri cărora le satisface dorințele; Isăilă Cric (din Omulețul din baie) era un omuleț „nu mai mare de-o șchioapă”, aidoma lui Tom Degețel. El intră în casele oamenilor: pe gurile de aerisire, „prin ușițele de acces la robinetele de sub chiuvetele din baie sau de deasupra bazinelor de la veceuri, ca să afle ce mănâncă Proprietarii, ce citesc, chiar și ce mai scriu”. Ca aliați și-a ales niște șobolani. Din păcate, el va dispărea în țeava de scurgere a WC-ului, în care alunecase, fiindcă un șobolan beat a căzut pe butonul care declanșa curgerea apei; Merișor, un elev din clasa a doua (din Șoricelul care nu se mai poate întoarce în poveste), este internat în spital pentru niște investigații medicale. Aici, el recitește „aceleași carte cu șoriceii năzdrăvani”. Micile rozătoare ies din carte și exersează un dans pentru băiat. Mămicile și asistentele doresc să le elimine. Șoricelul Cenușu nu reușește să se întoarcă la timp în carte. Om al concretului, directorul deschide o anchetă cu privire la șoriceii, dar „nu pentru că aceștia nu s-au mai putut întoarce în povestea din carte”, probabil, pentru apariția lor în salon; pescarul Cosmin Lotcă (din Ultima zi a Peștișorului de aur) prinde în cârlig Peștișorul de aur, cel „din povești”. Eroul nu mai crede în minuni, după ce, în schimbul eliberării sale, îi promite bani, glorie și femei. Pe considerentul că „nimeni nu mai era dispus să asculte povești cu minuni” el prăjește înotătorul; Dumnezeu și Sfântul Petru poartă telefoane mobile și se joacă pe drum cu cercul. Auzind o explozie, cei doi uită de cerc și se îndreaptă spre locul cu pricina. Mărin Marțafete, bețivul satului, găsește cercul, se urcă pe un nor și se face nevăzut.

În general, eroii acestui volum sunt niște ciudați sau buni inventatori de povești (vezi La hanul băntuit sau O viață de poveste). Silvia (din Bună dimineața, Silviuca!), ce trăia singură și se apropia de nouăzeci de ani, este convinsă că mamă-sa, Ioana, chemată de ani buni la ceruri, a trezit-o dându-i binețe; un contabil (din Colivia pustie), nu putea lucra acasă decât având alături o colivie pustie, ferecată cu un lacăt, în care, mai în glumă, mai în serios, zicea că își ține sufletul; Părintele Agaton (din Minunile părintelui Agaton) primește darul de a zbura și de a deveni invizibil. În felul acesta, ajunge la un spital unde un enoriaș de-al său fusese operat de hernie, dar și la alți bolnavi, lăsându-le fiecăruia diverse sume de bani, asta, până când, pe neașteptate, și-a pierdut acest dar; și exemplele ar putea continua, fiindcă tipologia personajelor este extrem de complexă. În unele texte, faptul-divers este exploatat la maximum, dar ne oprim aici, invitându-vă la o lectură reconfortantă a acestei cărți, pe care o considerăm încă o probă a maturității prozatorului Olimpiu Nușfelean, semper fidelis valorii artistice.

Iacob Naroș

Ioan Pinte, O sută și una de poezii

Editura Academiei Române, coord. Colecției Mircea Braga, Antologarea poeziilor, nota biobibliografică și selecția reperelor critice aparține autorului, Prefața de Gheorghe Pârja, București, 2022.

Impresionantă această colecție, deja suntem la numărul 132, e destul să semnalăm doar câteva nume pentru a ne da seama de amploarea și seriozitatea celor aleși, de la Nichita Stănescu la Ioan Alexandru, de la Ileana Mălăncioiu la Gabriela Melinescu sau la cei din Nord, de-ai noștri (Aurel Rău, George Coșbuc, Vasile Dâncu și, mai nou, Ioan Pinte).

Nota biobibliografică – ne împrăpătează și ne aduce la zi câteva

repere esențiale și anume: Date biografice, volume publicate începând cu Frigul și frica (Edit. Dacia, 1992 și până la cartea de față. Ioan Pinte apare și ca autor a unor slujbe de canonizare, eminent teolog, preot de vocație, editor, prefăcător și îngrijitor de opere (Nicu Steinhardt și George Coșbuc), dar și critic literar. De asemenea, este prezent în numeroase antologii de poezie și eseu. Cele o sută și una de poezii au fost selectate din volumele: Frigul și frica, Mormântul gol (1999), Grădina lui Ion (2000), Casa țeslarului (2009), 50. Poeme alese (2011), Melci aborigeni (2013), Față către față (2019), Cele mai frumoase poezii (2021).

În prefața lui Gheorghe Pârja intitulată, Poezia polifonică, Ioan Pinte este văzut ca un poet „optzecist întârziat” care caută să se adapteze la retorica nouăzecistă, astfel că între biografic și general-uman, el pune, pentru a-l nega, semnul identității, duritatea tonului nu exclude amplitudinea lirică a rostirii. (după Laurențiu Ulici). Importante au fost în formarea acestuia ca poet, întâlnirile cu poezia lui Rilke, dar și cele cu Ioan Alexandru și Nicolae Steinhardt.

Tematici dintre cele mai diverse, de reținut câteva esențiale: satul, copilăria, familia, bătrânețea – în Quintelnic („e aproape o erezie basmul acesta/ despre oameni veșnici și un Dumnezeu care moare aici în prisacă.”); Anchidinos – („frumoasă e numai dragostea ivită din ruinerile stoice ale teoriilor despre amor și înaripată și zburătoare și gingașă precum ofilirea și ridurile bătrânului anchidinos.”); Melancolie – anii de liceu („tuns cu foarfeca precum gardul de tuia/ colorat zvelt subțirel ca o trestie.”); tată și fiu – pentru Ioana și Andrei („în fiecare zi intră și se roagă în catedrală/ aprinde și stinge lumânări/ și spune cu voce tare rugăciuni nenumărate/ pentru sufletul meu/ stă în genunchi zile întregi/ și numai copiii mici foarte mici/ îi înțeleg roșeața din obraji.”); Decapitare – amintirea tatălui („stegar venit în permisie/ din armata mariei-tereza/ toată iarna tata taie un lemn verde și tânăr/ în curtea natală, stau lângă el/ mic și încărunit și plâng...”); Cântecul de viață și de moarte al poștașului de la runc – lui Vasile G. Dâncu („viața e un acvariu”); Nu există un loc mai bun – sub un clopot de sticlă uriaș - loc de vechime, trecutul familiei, genealogia după mamă; Jocul cu tauri din curtea natală – copilăria.

Sacru și profan, timpul liturgic, viață, moarte, bătrânețea – temă fundamentală a volumelor se întâlnește în poemele: Cântec de înviere – („serafimii aud vocile poezilor din cimitir”); Hrană – („pâine și vin, strig/ hrana ta, Doamne”); samaritanul milostiv – întâlnirea de la fântâna lui Iacob; Psalm – Cântare Creatorului care desparte marea de pământ, face din întineric lumină, întoarce tristețile cu fața în jos și ridică fericirile cu fața în sus); Pledoaria îngerului – („acolo e holocaustul muritorii sunt întotdeauna vinovați”); Cocoșul – cocoșul de tablă e sortit morții; Liturghie – („îngerii bisericii vechi de la Runc au coborât direct în sat și s-au amestecat cu cei vii – o apă și un pământ”); Amăgire – premoniția sfârșitului; 1 Noiembrie. Lumină la Quintelnic – odă morților („mor-

ții noștri dragi”); Candela (de la icoana Maicii Domnului) – („e amenințarea mea cea mare/ împotriva întinericului și a morții”); Sfântul Grigorie Dialogul; Psalm – întrebare retorică asupra viitorului unui credincios; Euharistie – taina împărțășaniei cu pâine și vin; Rugăciune – pentru depășirea ispitei; Sturms vulgaris – grauri cântă bătrânețea și sfârșitul împreună cu oamenii satului Runc, Trei lumânări – viața e comparată cu lumânările, se aprind, se sting...; Casa țeslarului – Isus, fiul lui Iosif țeslarul, casa acestuia e casa natală a lui Isus, prilej de meditație lirică; Vis cu Iosif – despre vițelul de aur; Îngerul și cartea cea mică – („nu are aripi/ stă tot timpul singuratic deasupra mormântului gol”); Înger și demon – („un înger căzut și un diavol sanctificat”).

Dragoste în: O așa mare pasiune; Cântecul lui Simion ciriveul – descoperirea amorului și umilința, Penelopa violetei – tristețe fermecătoare („eu sunt singur plutesc pe apele lumii”); Oglindă – atașament pentru ființa iubită; De dragoste – melancolie e comparată cu o floare de mac „ușor atinsă cu inima”; Îndrăgostit nu te simți în stare; Îngăduit îmi este – („și iubirea trece prin urechile inelului”).

Evocări, rememorări în: Țăpărituri lui Florin Săsărman și prietenilor poeți din Maramureș; Scrisoare către O. Nimi-gan, Muza Apollinaire – focul e chiar muza Apollinaire în scrierea poemului care e „metafora mea”; Sylvia – elogi; Emily - evocare; mare – Pierre Emanuel; Daniel Turcea; Întrebă trimișii lui Ioan – Mircea Ivănescu.

Libertate, adevăr, frică, frig, meditație în Odă libertății – („singurele noastre averi aluni și tufșuri de mure”); Stup și mușuroi – frica, singurul adevăr – foamea; Pe malul drept al Someșului –eternitate („apa someșului rămâne pietrele trec”); Eu sunt apa – („lăsați-mă să curg”); Călugărițe pe schiuri sau seducția gravitației – („o demonstrație pe bune a libertății dar la capătul părții/ pândeste păcatul sub forma strălucitoare a gravitației”); În întreceri sălbatice – („porumbelii păcii ciugulesc lacomi/ numele celor căzuți pentru patrie”); Retorica înfășării III – („eu sunt frica nu-ți fie frică!”).

Artă poetică, cuvântul în: Bărfa – („scriu negru pe alb poezii scribii și criticii literari”); Metafora, o, metafora – rolul metaforei în poemul transformat în vers liber; Noiembrie 1989 sau Faust și Mephisto – (nimic nu devine poezie/ versul meu atinge lucrurile îndepărtându-se”).

Repere critice multe și pertinente, am ales câteva mai reprezentative:

„Aceasta aș vrea să pot anunța, împărtăși: senzația fidelă de-a lungul citirii poeziilor lui Ioan Pinte, a indisolubilei dedublări: cvasi-existențială anxietate și perfect clară ne agitație contemplativă a neizbăvitului.” (Nicolae Steinhardt).

„Cu I. Pinte poezia ardeleană mai primește o confirmare în plus a deschiderii sale spre alegoria mistică... Lirismul lui se îndreaptă spre cunoașterea ascunsă, simbolică a lucrurilor care ne cad sub simțiri.” (Adrian Popescu).

„Trebuie să spunem că poezia lui I. Pinte a depășit de mult faza jocului de-a poezia, că ea ancorează în zorile grave ale problematicei umane și că, în fine, ne aflăm în fața unui poet original și adevărat.” (Ion Mureșan).

„I. Pinte e departe de a scrie o poezie strict subordonată canonului religios, în sensul formal al „ascultării” cuvioase, ci – dacă e să vorbim în termeni specifici – aceasta e mai curând una a „nevoinței”, a strădaniei smerite de perfecționare profesională și a lumii din jur, cu recunoașterea implicită, inerentă, a slăbiciunilor și căderilor oricărei făpturi.” (Ion Pop).

De remarcat vocabularul poetic adecvat tematicii religioase: engolpioane, sinaxarion, euharistie, iaspis, chimvală, apeiron, copilul chiric, timpul liturgic, erezie, ciriveu, dar și unele licențe originale ca: Anchidinos corelat cu Anchidim, Quintelnic pentru Chintelnic.

Poetul ca atare e asemănat cu profetul, deoarece veșnic e nemulțumit cu prezentul și visează la o lume mai bună, mai dreaptă, mai frumoasă, spunea Rebreanu la vremea sa, același lucru îl putem spune și noi, cititorii, cei de astăzi, în urma lecturării poeziilor alese de Ioan Pinte.

Alexandru Jurcan

Andrea Hedeș și urzeala vremurilor

Din nou mi s-a întâmplat o revelație: cartea de eseuri Cei care dansează de Andrea H. Hedeș, Editura Neuma, 2022. N-am putut crede că o să-mi placă atât de mult, iar acum declar cartea bestseller-ul acestei veri, în ceea ce mă privește. De ce? Pentru că autoarea mă convinge. Eserile se mulează perfect pe orizontul meu de așteptare. Regăsesc revoltele mele, ideile mele. Ce ciudat! Risipite prin reviste, eserile se impuneau, dar acum, adunate, se susțin, se completează, se luminează reciproc, asemenea elementelor unei construcții. Andrea Hedeș se revoltă adesea, dar e o mână de fier în mânășă de catifea. După revoltă urmează sugerarea unor soluții, care atenuează oarecum rănile stărnite. E conștientă că marile civilizații au ajuns la noi prin cultură. Că se citește puțin, că schimbările de paradigmă sunt mai mult decât evidente. Călătoriile efectuate i-au schimbat percepția asupra lumii. Ce cărți se mai vând? se întreabă adesea. Care e rolul revistelor literare? Suntem, totuși, „un popor de scriitori”. Mai apoi, ca scriitor, „ca șanse ai să ajungi la un public fascinat de lumina ecranelor?” Se susțin scriitorii între ei? Nu cumva sufocă multele idiosincrazii? Nu are nimeni de câștigat, e vorba de „hrănirea unor ego-uri”, pentru că „divide et impera servește oricui numai lumii literare nu”. A. Hedeș dă un exemplu emoționant: arborii comunică, se ajută reciproc, totul e interconectat. Acum există o generație digitală: ecranul tabletei, al smartphonului. Școala? „Parcă obținerea de alfabet funcțional a fost scopul sistemului de învățământ public”. Da, fără educație, accesul la cultură e blocat.

A. Hedeș vede vulnerabilitățile epocii și are harul de a le devoala, cu o simplitate...elaborată, muncită, cu responsabilitate majoră față de cuvântul scris. O carte pentru raftul stringent și principal al oricărui cititor care se respectă.

Rodica Marian

Din nou despre Eminescu

În câteva considerații preliminare aș ține să amintesc poziția lui Mihai Zamfir din Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române pe care le consider încă imperative de urmat, în coordonate generale, eventual nuanțate. Datorită prestigiului imens al ediției princeps, „cititorii și comentatorii ulterioari au emis judecăți globale asupra unei opere poetice din care cunoaștem doar aproximativ un sfert” (p. 323). Nu numai pentru că postumele nu preocupă conștiința publică sau cea critică, acesta din urmă se apropie de opera postumă rapsodic, în funcție de preferințele deja trasate ale portretului tradițional al lui Eminescu, situație care l-a determinat pe Ion Negoitescu să descopere doi Eminescu, ci pentru că, examinată sub aspect stilistic, opera poetică eminesciană s-ar preta la o grilă interpretativă care să aprofundeze „contradicția internă a universului său poetic”, care în cazul Eminescu este „poem amplu vs. miniatură lirică” și care nu se suprapune binomului accidental antum-postum. Prin urmare „tradiția canonică, limitativă, se cere corectată: sâmburele primodial al personalității sale îl reprezintă constructorul de epopei neterminate. Umbra uriașă a producției poetice rămasă necunoscută redimensionează spectaculos statura acestui poet al întunericii primordial, al „golului originar”. Citatele ilustrative în acest sens sunt, în perspectiva lui Mihai Zamfir, din Memento Mori și alte poeme create într-un tip îndelungat, postuma Povestea magului... dar și antuma Rugăciune a unui dac, care are alt regim poetic. Dacă ar fi puse în circulație, extrem de semnificative pe această coordonată ar fi versurile din versiunile și variantele Luceafărului, cele pe care eu le-am numit ale „neființei”, în care se coagulează o întreagă filosofie („E-al neființei adăpost/ Unde uitarea soarbe/ Tot ce va fi, și tot ce-a fost/ Sub genele ei oarbe”).

Așadar, la un secol și aproape jumătate de la moartea poetului, „doar una dintre zonele poeziei sale, ‘lirismul Biedermeier’ a intrat în conștiința publică ca veritabil eminesciană”. Soluția viitoare a edițiilor de poezii Eminescu ar fi reintegrarea postumelor, după anul de creație, între antume, soluție propusă de un important eminescolog, Petru Creția, susținută și de Mihai Zamfir, care-mi pare salutară.

Foarte recent adâncirea fenomenului Eminescu este susținută prin proba labirintului, cea presupusă în credința Irinei Petraș pentru autorii literari clasici, ca și, după părerea mea, de ceea ce eseista numea, insistând mai puțin, singularitatea poetului în sens cosmologic (p. 24), dar și, conform noului eseu al lui Vasile Popovici, de misterioasa simbolistică speculară care ar fi o întemeiată cheie hermeneutică pentru sensul global al universului eminescian. Prima orientare se înscrie, în linii generale, în terenul fertil al beneficiilor oferite de succesele re-lecturi, implicând și axa de acrobat fără plasă pe sârma „tentativelor de adăugat o nuanță inedită” prin noianul de drumuri bătătorite. Cea de-a doua se extrage din logica reflectării, iar cifrul oglinzii eminesciene răspunde de „fanta din inconștientul” poetului, altfel spus simbolistica speculară ar fi punctul sensibil al lui Eminescu. Mă voi referi cu predilecție la aceste noi abordări, care sunt orientate spre a da seamă de conturarea unui cât mai fidel portret al unui mare poet demult catalogat prin tradiția canonică, desigur limitativă, dar care se oferă și se descoperă în cea mai strictă actualitate, ca un mare autor în mare parte necunoscut. După evaluarea lui Vasile Popovici, se reactualizează astfel săpăturile arheologice încă necesare în străfundurile simțirii eminesciene, sub imperioasa, necesara (re)așezare a visului și visării ca primordiale poeziei sale, fiindcă filosofia și gândirea i-au fost excesiv și abundent comentate. Ceea ce nu înseamnă că „enigmaticul Eminescu” este acum descifrat, ci doar, spune analistul citat, că a încercat să înțeleagă îndelunga revenire a poetului asupra „acestui mister al materiei și al propriului său suflet”, așa cum este aceasta prezent în operă, fără să aibă convingerea că a străluminat această fascinație; așadar prezența eminesciană atât de impunătoare și de familiară în cultura română, „până la un punct inteligibilă, rămâne într-o zonă de mare umbră”.

Înainte de a evalua contribuția specifică și validitatea demonstrației celor doi critici invocați, trebuie să observ o discrepanță majoră între modul de abordare în analizele lor, fiecare năzuind spre o judecată integratoare a operei poetice eminesciene. Cartea Irinei Petraș, intitulată sugestiv Începutul continuu are o perspectivă cuprinzătoare de cunoaștere a contribuțiilor critice anterioare, inclusiv cele proprii, pe care le valorifică într-o scriitură condensată, cu comentarii suprapuse, interpușe, pigmentată de interstii originale, intens colorată de termeni inventați anume pentru a da seama de specificul eminescian. La polul opus, eseu de proporții medii (cam 40 p.) al lui Vasile Popovici este o investigație condusă de propria-i intuiție, fără nici o raportare la vreun alt comentator anume pe aceeași temă, ceea ce se poate explica numai într-un fel de asumată intenție de imersiune în acest mister al materiei urmărit în lirica eminesciană. Totuși, măcar o carte cu aceeași miză a importanței oglinzii pentru imaginarul eminescian ar fi fost consult de amintit (vezi Călin Teuțișan. Textul în oglindă. Reflexii ale imaginarului eminescian, Cluj, Biblioteca Apostrof, 2006). Cartea lui Călin Teuțișan aduce în demonstrație textele antume, într-o echilibrată proporție de poezie și proză, mai rar apelând la postume, pe când eseu lui Vasile Popovici se concentrază pe amplul poem filosofic Memento mori, spre analiza căruia invocă alte exemple lirice, poate înscriindu-se, din acest punct de vedere, în imperativele trasate de Mihai Zamfir, chiar și fără intenție. Trașanta opțiune pentru vis și visare care domină imaginarul eminescian nu este o pledoarie interpretativă atât de motivată textual și nici atât nouă. Pentru că trăirile și gândirea lui Eminescu nu se pot ușor disocia, în esență, cel puțin în acest amplu poem, mai mult filosofic decât epic, cum voi încerca să arăt. Ceea ce nu înseamnă că demonstrația lui

Vasile Popovici nu este motivată de exemple bine selectate și de altfel abundente. Numai că argumentele în care „visarea” nu este singura suverană în a provoca această mirifică călătorie închipuită ca o Panoramă a deșertăciunilor sunt oferite chiar în text, înainte de a porni înapoi „uriașa roat-a vremei”.

Poetul Eminescu distinge și alege, la începutul visării, între „Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite/ Alta-i lumea cea aievea ... // unde cerci viața s-o-ntocmești precum un faur/ Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci // Las’ să dorm... să nu știu lumea ce dureri îmi mai păstrează”. Intrat voluntar în somn, stare de grație ca și cea a fetei de împărat din Luceafărul, eroul liric se cufundă mai întâi în „posomorâtul basm – vechea secolilor strajă”, înainte ca „visarea să cheme prezența apei”, adică apele sfinte din anticul Egipt (cum scrie Vasile Popovici), fiindcă „luntrea-a vieții” mergea „pe-a visării lucii valuri”, prin transfer de atribute. Lectura semantică trebuie să stea și ea la baza interpretării. Declașarea miraculoasei călătorii a poetului e provocată de acest paznic al timpului, „posomorâtul basm – vechea secolilor strajă”, „templul unde secolii se torc” și este deschisă de acest basm „cu chei de-aur și cu-a vorbelor lui vrajă”, pe când poetul sta „sub arcurile negre, cu stâlpi nălți suiți în stele”. Urmează în text, după credința mea, cele mai semnificative versuri ale marelui poem, semantic și filosofic semnificative: „Ascultând cu adâncime glasul gândurilor mele/ Uriașa roat-a vremei înapoi eu o întorc”. Paralelismul gândire-visare este, cred, suficient conturat, într-un fel oarecum analog cu ceea ce Vasile Popovici numea, în eseu său, paralelism specular ca procedeu al reflexivității cosmice la nivel uman. De asemenea, figura magului antic din viziunea Egiptului ar merita comentată pentru că „privea pe gânduri în oglinda lui de aur”, fiind „gard al răzbnării”, iar „Memphis se ridică, argintos gând al pustiei”. Pe același traseu semantic al gândurilor poetului apare din nou figura cugetătorului, același cu magul, care stă palid, „câci gândirea-i e în doliu”, jale motivată pentru că „acel semn ce îl propagă, el în taină nu îl crede”. Mai apoi, meditațiile privind căderea Greciei implică și antrenează „toat-a Greciei gândire”, până la strania senzație: „Știm de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimțite cade?”

Până la urmă, versuri ca „Vecinicia cea bătrână, ea la lumi privea uimită,/ Mii de ani cugetă-n mite la enigma încălțită/ Care spațiul i-o prezintă cu-a lui lumi și cu-a lui legi; / Și din secolii ce trecură ea s-apucă să adune/ Toată viața și puterea, sucult tot de-nțelepciune/ Și să puie să zidească-un uriaș popor de regi” nu pot să susțină o lectură, în exclusivitate, a lumilor imaginate de poet, care ar ieși, fără excepție, din străfundurile oglinzii” (p. 39). Mecanismul specular își creează spațiul textual propice, cum spune Vasile Popovici, dar la geneza lumilor imaginare, ca impuls primar stă mintea căutătoare de taine, cel care visează scormonise cu mintea, fantezia lui vibra sfredelitor, sufletul lui se ascuțise în dezlegarea misterelor, până la căderea în împovăratul dor de origini.

În fine, cea mai adâncă și totuși deschisă definiție a timpului: „Timp, căci din izvoru-ți curge a istoriei gândire./ Poți răspunde la-ntrebarea ce pătrunde-a noastră fire,/ La enigmele din cari ne simțim a fi compuși?/ Nu!... Tu măsuri intervalul de la leagăn pân’ la groapă, / În âst spaț’ nu-i adevărul. Orologiu ești ce sapă.../ Tu nedând vo dezlegare, duci l-a dezlegării uși.” Tuburătoare mi se pare această neputință a timpului la scară umană, dar care ar putea accede la marele adevăr, sapă sapă...

În ansamblu, cele două orientări invocate aici au o miză dublu orientată, atât spre cititorul angrenat în „taina” poeziei (accesibilitatea este implicită), cât și spre specialistul care încă forează profunzimile lui. Dacă „sunt posibile și salutare remanierele repetate ale actului lecturii” tot atât de salutare, în esență oportune, sunt noile abordări, noi fie prin viziune ori perspectivă analitică, fie prin metodele de investigație.

Irina Petraș insistă – precum și C. Noica - asupra puternicei imagini de sinteză pe care universul poetic eminescian îl degajă. „când poemul își poate alătura... și tentația sistemului, ca la Blaga, de pildă, poezia morții apelează la simplitatea ei vegetală, înscriindu-se în circuitul cosmic” (p. 93). Irina Petraș recitește Luceafărul ca pe un poem despre viață și moarte.

Viziunea romantică, impulsivă și frenetică, e depășită și de data aceasta. Gândul eminescian coboară mult mai adânc. Viața și Moartea au preț una prin cealaltă. «Știința morții» depășește ipocrizia romantică a «morții celui alt»” (p. 108).

Cea mai incitantă secvență a cărții ei mi se pare capitolul „Moartea cea bătrână” din care unele fine disocieri îmi pare că deschid alte căi de semnificație poemului în care: „Viața și moartea se întrepătrund destinal, se valorizează una pe cealaltă. Nimic nu poate fi cu adevărat în afara acestei uniuni” și „Legăturile sunt discrete, tainice invită la recuperarea unei științe uitate, la revitalizarea reminiscențelor. Nu supraviețuirea – varianta creștină care sărăcește viața de aici și de acum în favoarea celei de dincolo - este visată, ci renașterea. Aceasta lasă întreg privilegiul multitudinii, îngăduind cultivarea unor scenarii viitoare libere, contradictorii” (p. 103). Este firesc să fie astfel, din moment ce în versiunea genuină a poemului, lecția părintelui ceresc era, în faza inițială a variantelor, o foarte dezvoltată expunere filosofică a samsarei indice, veșnica întoarcere în expresia lui Mircea Eliade, foarte veche credință cu care Eminescu era familiar, așa cum am scris de atâtea ori (anul 1872 este crucial, anul lecturilor fervente de filosofie la Berlin, anul postumei Memento mori, Demonism, Povestea magului călător în stele, a basmului versificat Fata în grădina de aur). Renașterea devine în această perspectivă, tot în accepțiunea mea, un reper semantic al întregului text poetic integral al Luceafărului, fiind repetată în forma predilectă: Și moartea i muma vieții. O adevărată bogăție de exemple din versiunea genuină susțin clarificator acest reper, acum voi cita numai o strofă în care factorul timp este implicat: „Natura n-are ieri și azi/ Și lumea n-are goluri/ Căci stoluri care zboară azi/ Se-ntorc la anul stoluri” sau „Zadamic chemi tu mintea ta/ Și inima, sărmana,/ Când geana prinde-a lăcrăma/ Se-nseninează geana” cu varianta și mai stranie: „O lege-n veci va stăpâni/ Și lumea și atomul/ Când omul prinde-a-mbătrâni/ Reintinereste omul”. Renașterea ciclică poate avea atingere cu ideea Irinei Petraș, dacă nu chiar se suprapune parțial cu acesta. Timpul ca esență filosofică: „Astfel e timpul... / Născând și ucizând în lume toate” (Eterna pace), este timpul ciclic al naturii create și dacă e „visată” renașterea poate asigura o liniște plină de speranță și nonacțiune, ca în credințele orientale, numai că accentul temperamental al poetului transfigurează totul în favoarea vieții. Textul versiunii A spune la un moment, implicând înțelegerea alcătuirii universului la nivelul “micului eu”: Tu îți atîrni de micul eu/ Speranță și durere, // Tu crezi în stele și în sorți/ Ca n basme a tinereții/ Când viața biruie pe morți/ Și moartea i muma vieții.

Luciana Cosmina Vlad

Serghei Esenin - Poetul marilor emoții

Pentru cei care l-au cunoscut, Esenin rămâne poetul marilor emoții, stărnite de versurile sale ample, în care freacă mestecenii, se aud ecurile stepei rusești, ale dealurilor și ale luncilor, emanând bucuria libertății fără limite. Geniul său creator este uimitor: el produce poezie precum „pământul și ploile nasc vegetație”. Dându-și seama de impresia puternică pe care o lăsa în saloanele Petersburgului, fiind o forță, un fenomen al poeziei, Esenin s-a străduit să sublinieze acest spirit original. Sinceritatea și teatralitatea devin atribute constante, dar îl vor duce fără tăgadă, la o criză existențială.

Serghei Alexandrovici Esenin s-a născut la 3 octombrie 1895, în Konstantinovo, astăzi Esenin, sat așezat pe malul drept al râului Oka. Primii ani, între 2 și 8 ani va locui cu bunicii dinspre mamă. Ei îi vor ghida primii pași spre lectură. Tatăl, Alexander Nikitici Esenin era țaran la origini, dar lucra cu simbrerie la un negustor din Moscova. Cum își vizita familia cu intermitențe, el va afecta sensibilitatea băiatului care se va

simți abandonat, aproape orfan. La școală, se va dovedi receptiv, dar emotiv.

În 1909 se va înscrie la Școala Secundară de Institutiori din Spas –Klepiki, un orașel, nu departe de satul natal. Sunt anii celor mai fertile lecturi în materie de poezie: Pușkin, Lermontov, Nekrasov. Va fi remarcat de E.M. Hitrov, un profesor care îi va veghea primii ani de inițiere în poezie. În 1912 este la Moscova, funcționar în birourile negustorului Krilov, unde lucra și tatăl său. Dar abandonează, fiind atras de munca de corector la tipografia Sîtin. Tatăl este dezamăgit, nu crede că fiul lui se va realiza ca poet. Pentru Serghei urmează o perioadă de muncă sistematică, disciplinându-l și canalizându-l spre lectură și scris. Scrie mult: pasteluri și poemul amplu de inspirație istorică: „Cântec despre Evpatii Kolovrat”.

În 1913 se înscrie la Universitatea Populară „A.I. Șaniavski” urmând secția de istorie și filozofie. Acum este și membru al cercului literar-muzical „Surikov”, grupare cu obiective militante, ajungând și secretar de redacție al publicației „Prietenul poporului”. În ianuarie 1914 debutează în revista pentru copii „Lmea celor mici” cu poezia „Mesteacănul”. Îi vor găzdui versurile și alte publicații pentru copii sau de cultură. În 1915, în 9 martie îl va vizita pe Alexander Blok, un poet contemporan, căruia îi va citi din poeziile sale. Vizita îi va prileji lui Blok să noteze: „Un țaran din gubernia Riazan. Nouăsprezece ani. Versuri proaspete, vii, sonore, bogate...” Prin intermediul lui Blok cunoaște alți poeți și este asimilat în atmosfera literară a Petersburgului. Devine familiar al strălucitului salon al doamnei Hippus, dar și al cafenelelor. Ambianța cosmopolită și boemă, vârsta proprie unui patetism vertigios, îl conduc la un spirit de frondă. Sfidează luxul elitei cu costumele lui național rusești, cu conversații zgomotoase pe teme de poezie sau politică. Începe un stil de viață dezordonat și inegal, care îl va afecta și spiritual și fizic.

În 1914 se căsătorește cu Anna Romanovna Izriadovna, colegă de birou la tipografia „Sătin”, dar o va părăsi curând, deși în 21 ianuarie 1915 i se naște un fiu Iuri. Scrie și publică în periodice, câștigând popularitate. În noiembrie 1915 îi apare primul volum de versuri cu titlul „Ziua Pomenirii”. Începe să scrie și proză.

Cele două revoluții din ianuarie și octombrie 1917 îl prinde în satul natal. Se căsătorește acum cu Zinaida N. Raih și cu care va avea doi copii, dar se va separa și de ea și se va integra în mișcarea de avangardă poetică, crezând în revoluția mesianică ce va regenera lumea.

În 1918 se stabilește la Moscova unde i se tipăresc câteva culegeri de versuri și scrie scenariul de film „Zorii care cheamă”, în colaborare cu poeții M.Gherasimov și S.Klicikov. Scrie intens și este adeptul unui imaginism cu caracter realist, ancorat în viață și ființând prin pulsul ei: „După toți cei care i-am lăsat departe,/ După câmpul netered poleit cu argint,/ Ca o porumbiță singură, deoparte,/ Inima tânjește, nu mai pot s-o mint./ Ciugulind subțire, prinde amintirea,/ Cea dintâi zăpadă, pașii noi din ea,/ Săniile bălții au oprit plutirea / Cărdului de rațe ce călătorea./ Din mălinul tânăr, lunecând sub geamuri, / Umbra își întinde brațele ei moi./ Aburind amurgul poposit pe ramuri, / Își fumează pipa apa din zăvoi.” (...)

În 1921, Esenin întreprinde o călătorie în Asia centrală, dar i se tipărește la Moscova un volum de poezii cu titlul „Spovedania unui derbedeu”. În 1922, o cunoaște pe dansatoarea americană Isadora Duncan, sosită într-un turneu în Rusia. Izbucnește între cei doi o pasiune de o romantică fervoare care conduce la o căsătorie. În 10 mai, cei doi soți pornesc

într-o călătorie prin Europa și America, urmând itinerariul de turneu al Isadorei. Esenin va cutreiera astfel, Germania, Franța, Belgia, Italia. În Statele Unite va rămâne până în ianuarie 1923. El va crea în acest timp volumul memorialistic „Mirgorodul de fier”. Se desparte și de Isadora și revine în Europa. În luna august este la Moscova și finalizează drama în versuri „Țara ticăloșilor”. Face o călătorie în Ucraina și Crimeea și scrie „Cântecul mării campanii”. Pleacă la Baku unde se dăruie lucrului. Continuă poemul „Anna Sneghina” și concepe ciclul „Motivelor persane”.

În 1924, reîntors la Moscova, Esenin se reîntâlnește cu Galina Arturovna Benislavskaia, prietena devotată care îi va păstra cu grijă manuscrisele, îl va ajuta să întocmească culegeri cu poeziile sale și va încerca să-l sustragă obiceiurilor boeme. La un an după moartea poetului, Galina, într-o perioadă de criză, se sinucide pe mormântul lui.

După ce tipărește volumul „Moscova cârciumăreasă”, în luna septembrie, pleacă la Tiflis. Aici, în ianuarie 1925, îi apare volumul „Țara sovietică”. Iar la Baku, tot în acest an, apare volumul „Rusia sovietică”, în timp ce la Moscova i se tipărește „Despre Rusia și revoluție”. Urmează o perioadă de boală, devine însingurat, irascibil, neliniștit.

În luna septembrie, Esenin se căsătorește cu Sofia Andreevna Tolstaia, nepoata lui Lev Tolstoi și se va muta la ea. Dar luna noiembrie o va petrece în spital. Totuși, reușește să termine poemul „Omul negru”. Aici mărturisește: „În această carte-s multe planuri mari / Și mari idei / .../ Acest om a fost odată aventurier, / Nu glumă / De cea mai aleasă viță / Și de cel mai falnic soi. / .../ Fericirea, spunea dânsul, / E în dibăcia mâinii și în agerimea minții. / Cei cu suflute stângace sunt în veci nefericiți. / Nu-i nimic / Că-n traiul nostru biciuirea suferinței, / Ne aduce gesturi false și ne lasă istoviți. / Când te bântuie tristețea, / Când perzi toate, / Când te doare, / Când te-nșfacă gerul vieții, / Sub furtuni, sub ani, sub vânt, / Să te-arăți tăcut și simplu, / Să zâmbești cu nepăsare, / E cea mai înaltă artă / Dintre câte-s pe pământ» .

Frământat, dezechilibrat, poetul fuge din spital, se dedică aceleiași vieți dezordonate și întreprinde câteva încercări de sinucidere. Despre ultimul an al vieții vor rămâne mai multe mărturii din partea celor impresionați de obsesia morții de care se lăsa bântuit poetul.

În decembrie, Esenin pleacă la Leningrad și se cazează la hotelul «Angleterre», izolându-se de cunoscuți. Scrie cu propriul sânge poezia «Adio, drag prieten, adio», iar în noaptea de 27 spre 28 decembrie 1925 își pune capăt zilelor, spânzurându-se.

Boala care macină ființa poetului imprimă spovedaniei sale un suflu devastator: «Sunt bolnav de tot, prieteni, / Sunt bolnav peste măsură, / Singur nu știu cum și unde m-am îmbolnăvit. / .../ Iată iarăși, Omul negru / S-a ivit / S-a pus pe scaun, / Dând jobenul peste ceafă, / Desfăcându-și haina demn. / Hei, ascultă-mă, ascultă, / Până astăzi niciodată n-am văzut așa prostește / Suferind de insomnie pe-un mai mare ticălos. / .../ Ah, mi-s foarte dragi poeții / Șleahță de caraghioși. / .../

Un fluid enigmatic de umanitate circulă nestingherit prin poezia lui Esenin, iar intensitatea

lui vibratorie atinge inima cititorului : « Ceață, vânt, zăpadă și tăcere, / Raza lunii fâlăie tăcut./ Inima c-o molcomă durere / Își aduce aminte de trecut. / .../ Cușma mi-o frământ fără cuvinte, / Suflul prin gânduri mi-l deșir, / De bunicii mei mi-aduc aminte și de înzăpezitul cimitir./ Toți vom fi acolo...poți să sameni / Viața ta cu răs sau cu tumult. / .../ Pentru asta trag așa spre oameni / Și-i iubesc pe toți atât de mult.»

Esenin nu este econom cu forțele sale sufletești, nu e prudent cu viața sa, de aceea identitatea de sine o revarsă în fiecare vers. Încercătura afectivă a poeziei sale este impresionantă. Binecunoscuta «Scrisoare de la mama» este de o zguduitoare vibrație. Ea săgetează sensibilitatea cititorului cu expresia unui suflet dezrădăcinat, chinat de regrete: «Ea-mi scrie: Puiul mamei, / Dacă ți-i dor de-acasă, / Atunci, te rog poștește / De sărbători la noi. / S-aduci nădragi tătucăi, / Mie-o broboadă groasă- / La noi sunt tare multe necazuri și nevoi. / Că ești poet de seamă / N-am nicio bucurie, / Că faima cea deșartă / Mi te-a băgat la jug. / Era cu mult mai bine / Ca

din copilărie / Să fi umblat pe câmpuri / Cu brațele pe plug./ Bătrână sunt și trupul / De-abia mă mai ridică, / Dar, dacă tu departe / Prin târguri nu plecai, / Eu astăzi aveam noră / Frumoasă și voinică / Și pe genunchi dam huța / Un nepoțel bălai. / .../ Acum trăim ca-n beznă, Necazul ne tot bate / Și în gospodărie / N-avem un cal măcar, / De-ai fi rămas acasă / Am fi avut de toate, / Și cum ești plin de minte / Erai demult primar. / .../»

Serghei Esenin rămâne poetul emoțiilor umane fundamentale, al senzațiilor și al afectelor, dar și al modernității. Cursivitatea stilului său, imagistica ancorată în natură și în universul satului tradițional, nu pot eclipsa antitezele tragice ale sufletului său, tipice unui om al secolului XX, al lumii moderne și al revoluției, care l-au purtat spre mari neliniști și contradicții interioare.

Dintre poeți, Esenin este cel mai puțin abstract. El înclină spre trăirea lirică nemijlocită, manieră care farmecă pe orice cititor. Poezia sa este «vorbire» continuă a eului, întotdeauna sinceră, autentică, reprezentând un adevărat manifest-autobiografic al unei conștiințe zbuciumate.

Adela Cotul Zmeurarii

În dimineața asta, Reghinuța nu avea chef de nimic. O dureau umerii de la greblat și spatele de la atâta hămălit și cărat porșorii cu drucii, să facă clăie. Bine măcar că terminaseră cu fânul în „Prelucă” și făceau pauză câteva zile, înainte de a începe într-un alt loc, pe „Părăul Beringeni”. Nu-i venea nici măcar să se ridice din pat, darmite să meargă la cules de zmeură. Dar nu avea încotro, le-a promis cumnatelor ei că va merge cu ele după zmeură și trebuie să se țină de cuvânt. Fetele, Ioana și Anuța, cumnatele ei, erau tinerele. Ioana avea cinci-sprezece ani, și Anuța era cu un an și jumătate mai mică. Badea Vasile, socrul Reghinuței, nu

le-a dat consimțământul să cutreiere neînsoțite prin zmeurișuri.

„De ce nu le lași, socrule, că de-amu’ îs mărișoare și nu-s singure prin săhelbe, mai merg oameni?”, l-a întrebat Reghinuța, sperând să scape ea de corvoadă, dar badea Vasile a clătinat abătut din cap.

„Nu mi-i bugăt mie că-s bănuir cu aesta?!” zise și arătă cu capul înspre mezinul familiei, Pătrățel, care se juca vesel sub masă cu niște coceni de știuleți de porumb, își construia „o casă male, male”. Deși era trecut bine de patru ani, Petrică, poreclit și Pătrățel, încă nu putea să pronunțe corect litera „r”.

„Nu te lua după tot felul de povești și mneata, socrule!”, îl îndemnă Reghinuța, iar Petrișor, căruia tocmai i s-a dărâmat construcția, a început să plângă necăjit.

„Hai la tata!”, îl alintă badea Vasile, apoi îl ridică de jos și îl așază pe genunchii lui. „Nu te mai cânta, că te ajută tata, și facem o casă mai mare!”, îi mai spuse, mângâindu-l ușor pe creștet.

„Apoi, draga socrului, de când îi lumea asta, câte un copil o mai semănat cu câte un nănaș, cu un fin ori cu un vecin, și n-o fost capătu’ lumii, o crescut cu ceialalt! la un loc, și voaie bună! Da’ fetele, dacă se aruncă la nărav în partea lui’ soacră-ta, apoi nu-i de le lăsat să meargă sângure, că una-două îți fac vreun copil din flori!”

Luna lui cuptor era pe sfârșite, se apropia sărbătoarea de Sfânta Marie Mare, și fetele, culegând zmeură, pe care să o predea la Centrul de Colectare al Ocolului Silvic, voiau să-și facă niște bănuți, ca să-și cumpere niște haine noi.

Reghinuța a simțit ceva mișcare prin tindă, așa că s-a ridicat din pat, l-a trezit și pe Ion, că și el avea de mers cu tatăl său, cu boii, la tras de lemne din pădure. Cei de la IFET îi plăteau foarte bine pentru munca asta.

Fetele o așteptau în tindă. Și-au luat gălețile, căntuțele și traista cu mâncare, pregătite de seara trecută, și au pornit toate trei spre biserica din centrul satului.

În fața bisericii, erau adunați mai mulți oameni. Unii mergeau la fân, alții la cules de zmeură. Știau dinainte că aici urmează să vină o tambă de-a IFET-ului, care ducea muncitorii la pădure, pe „Neagra”, și că începuse să se coacă zmeura pe-acolo, așa că Ocolul Silvic a deschis un centru de colectare în acea zonă.

A sosit și tamba, s-au urcat în duba acesteia, s-au înghesuit un pic, dar au încăput cu toții pe băncuțe și au pornit la drum. Se apropia ora cinci și, de după munți, soarele dădea semne că își va face curând apariția în lume.

Puțin mai în sus, spre ieșirea din sat, tamba a mai făcut o oprire și a urcat în dubă Ghiță, pădurarul. Era delegat de Ocolul Silvic să preia zmeura de la culegători. A salutat. Două fetișcane s-au înghesuit puțin pe bancheta din mijloc și i-au făcut loc pădurarului, iar acesta s-a așezat față în față cu Reghinuța. Aceasta își aminti cum, înainte de a se cunoaște cu Ionică al ei, într-o seară, la cină, tatăl său i-a spus că Ghiță pădurarul ar pofti să vină la ea „la fete” și chiar s-o ceară de nevastă. „Îi din neam bun, servician, stă bine de-acasă”, se porni a-l lăuda, dar Reghinuța nici n-a vrut să audă de el. „Nu-mi trebe’ mie crăcana aesta, tată!... Și-s cu un cap mai înaltă ca el!”, a sărit, ca friptă, Reghinuța. Tatăl ei n-a mai insistat, că numai o fată avea și îi era dragă ca ochii din cap.

„A zmeură mereți, Ghinuță?”, intră în vorbă cu ea pădurarul, dar n-apucă ea a răspunde, că interveni repede cumnată-sa Ioana.

„A zmeură merem, da! Oare a fi coaptă zmeura pe Neagra?”

„O început a se coace. Este destulă, estel!”, îi răspunse Ghiță fetei. „Apoi, dacă tot n-ai vrut să fii mireasă cu mine, mă, Ghinuță, te-oi căta prin zmeuriș, să te ajut la găleată și ți-oi pune și vreo două, trei kile de zmeură în plus, la cântari!”, începu, cu vocea lui ușor nazală, să glumească pădurarul. Dar Reghinuța nu gusta deloc glumele astea, de fapt, ea nu gusta niciun fel de glumă, așa că replică mânioasă, simțind cum i se urcă tot sângele în cap.

„Nu-mi trebuie mie kilele dumnitale! Eu nu culeg zmeură să o predau, eu vreau să-mi fac niște dulceață și niște sirup! N-ai a ce mă căta prin zmeuriș! Io-s femeie măritată!”

Ioana și Anuța prinseră a râde, fapt ce o enervă și mai mult. Asta îi lipsea ei, să ajungă pe la urechile lui Ionică sau ale socrului ei astfel de povești? Parcă o și auzea pe Ioana zicând către soacră-sa: „O trimis-o tata să ne grijească pe noi, da’ n-o avut vreme, că s-o hârjonit cu Ghiță păduraru, cât îi săhelbea de mare!”, apoi și le imagina cum ridică din umeri și dau din cap foarte afectate, râzând toate trei de ea.

„Numa’ te-am râs, Reghină!”, mai zise Ghiță.

„Nu mai hrenui nevestele tinere, domn pădurari, treci la mai coapte!”, a intervenit în discuție baba Cornelia, dintr-un capăt de dubă, după care a mai luat o gură de „întăritor de poame” dintr-o glăjuță pe care apoi a făcut-o dispărută într-un buzunar de la șorț.

„Hai, cată-mă pe mine prin zmeuriș, domn pădurari, că mă joc eu de-a ascunsu’ cu mneata cât vrei!”, se oferi o nevastă un pic mai trecută de prima tinerețe, o Floare, de loc de după Măgură, o femeie solidă, avea cam un metru și optzeci înălțime, lată în spate ca bărbații, cu un nas ca un cioc de vultur, de sub care se zărea o umbră de mustață neagră, cam prea țepoasă pentru o urmașă a Evei. Avea o gură cu buze groase, cu niște dinți lați, gălbui, proeminenți și o voce cam hodorogită, de-ai fi jurat că a nechezat un cal. Îi merse vestea în sat că ducea brazdă la coasă în rând cu bărbații. „De-a ascunsu’, de-a cucu-bau, numa’ cată-mă, vezi, mi-i găsi?!” continuă, cu o voce cât de mieroasă reuși Floarea să și-o facă, iar în dubă izbucni un hohot general de râs.

„Pe Floarea n-ai cum s-o ratezi, mă, Ghiță!”, îl încurajă râzând un muncitor de-a IFET-ului.

Tot glumind și râzând pe seama lui Ghiță și a măgurencei, au ajuns cu tamba la destinație, la cabana IFET-ului de pe Neagra. De aici, zmeurarii au pornit pe jos, pe lângă un pârâu, la deal, spre zmeuriș, prin marginea pădurii. Au urcat, poate mai bine de un ceas, apoi, după ce au ajuns lângă zmeuriș, au prins a scoate de prin traistă și a îmbuca un pic, înainte de a se apuca de cules.

Reghinuța era tot încruntată, nu-i trebuia mâncare, așa că își luă găleata în mână, își legă căntuța la brâu și intră în zmeuriș. Fetele o urmau și ele. Zmeură era destul de multă, nu foarte mare și nu toată coaptă, dar cu siguranță își vor umple gălețile. Reghinuța avea spor la cules, golise câteva căntuțe în găleată, mai și mânca câte o boabă care i se părea mai coaptă și mai zemoasă. La un moment dat, cam înspre amiază, Reghinuța simți un junghi prin burtă. Probabil a mâncat cam multă zmeură, iar mâncare nu, așa că își luă găleata și o porni într-o parte prin zmeuriș, se îndepărtă de fete și de ceilalți zmeurari, să poată să-și facă liniștită nevoile. După ce a mers o bucată de vreme, până nu a mai auzit voci, a lăsat găleata la marginea pădurii și a intrat în pădure, până a dat de niște tufișuri. S-a ascuns după ele și și-a rezolvat problema. A stat un pic mai mult, căci i s-a pornit puțin burta. Întorcându-se, a dat peste niște tufe pline cu zmeură mare și dulce, a umplut repede căntuța, a fugit să o golească în găleată, că mai era multă zmeură coaptă acolo. Dar ia găleata de unde nu-i! S-a învățit în sus, în jos, în dreapta, în stânga, dar nici urmă de găleată. Nu-i venea să creadă. Se îndepărtase de ceilalți, nici măcar nu-i auzea vorbind, cum de i-a dispărut găleata cu zmeură? Și, dintr-o dată, și-a dat seama ce s-a întâmplat, iar gândul acesta a lovit-o ca un trăsnet: „Mi-a furat Necuratu’ găleata cu zmeură! Altceva ce să fie?!” Auzise ea tot felul de povești de la baba Cornelia și de la moașă-sa Mărioara, despre cum venea Necuratul în sat, ba ca un șarpe cu cap de câine, ba că a luat chip de fecior și a venit într-o iarnă „la bere” și a jucat toate fetele din sat, până au văzut că avea copite, ba că ascundea lucrurile oamenilor în bătaie de joc. Parcă o și vedea pe moașă-sa Mărioara căutând câte ceva și zicând că „acum îi trebuie la Necuratu’, și nu vrea să mi-l deal!” Hotărât lucru, Necuratul i-a furat găleata cu zmeura. Ce putea să facă? Trebuia să-l roage să i-o dea înapoi. Dar cum te rogi la Necuratul? Ea s-a rugat întotdeauna la sfinți, doar la ei știa ea să se roage. Nu se putea să te rogi și la Necuratul, tot în genunchi și privind spre cer. Ce să caute Necuratul în cer? El stătea în fundul ladului, sub pământ. Atunci și-a dat seama, s-a așezat în patru labe, a apropiat gura de pământ și a început să strige tare, s-o audă și Necuratul din fundul ladului: „Necuratuleeee! Măncă zmeură câtă vrei, fă bine dă-mi numa’ vidăra înapoi, că-i a lui soacra! Auzi, Necuratuleeeee?!” Apoi așteptă, plină de speranță, dar nu s-a întâmplat nimic. Găleata nu a apărut nicăieri. Atunci, supărată și puțin speriată, s-a pus pe un plâns amarnic, de se hurduca și bolovanul pe care se așezase. Așa a găsit-o baba Cornelia.

„Ce faci aici, Reghinuță? Hai, că te așteaptă cumnatele tale, să pornim în vale!”

„Vai, lele, vai! Ce-am pățit eu, n-o pățit nimeni în lume! Vai, vai! Mi-o furat Necuratu’ vidăra cu zmeură!”, se văicărea Reghinuța.

„Nu ți-o luat nimeni vidăra, ți-i aici, în zmeuriș, hai, că ți-o aduc! Ștergeți ochii și nasul, hai, că-i de pornit în vale!”, iar baba Cornelia s-a dus și s-a întors, ieșind cu găleata din zmeuriș.

Zărind găleata în mâna babei, recunoscătoare, Reghinuța s-a aplecat și a șoptit, să n-o audă baba, aproape de pământ: „Mulțam fain!” Apoi, parcă speriată că a mulțumit Necuratului, și-a scuipat în sân, rostind un „Pthui, Necuratule!”, a pornit, alături de baba Cornelia, cu găleata doar pe jumătate plină, în vale, la cabană.

Toți zmeurarii erau urcați în dubă, Ioana și Anuța o așteptau vesele, pădurarul le-a pus câteva kilograme în plus la cântar și le-a tras cu ochiul. Tambă a pornit la drum, spre sat.

„O să fac, tura asta, numai sirup și, poate, oi mai merge încă în vreo zi a zmeură, și-oi face atunci dulceață. Dar nu mai iau eu vidăra de la soacra, că trage Necuratu’ la ea!”, își zise în gând, obosită, Reghinuța.

Icu Crăciun

Heinz Brandsch despre dezvoltarea școlilor săsești din Ardeal

Unul dintre studiile cele mai documentate cu privire la educația și instrucția sașilor în Ardeal este cel al lui Heinz Brandsch (1889-1953) intitulat *Extensiunea Școlii Sașilor ardeleni*, publicat în trei episoade în Revista Limbii și Culturii Germane (an. I, nr. 2 din Iulie-Septembrie/ 1941, an. I, nr. 3 din Octombrie-Decembrie/1941 și an. I, nr. 4 din Ianuarie-Martie/1942), în total 32 de pagini. Subliniem faptul că ediția I a acestei lucrări a apărut în revista Sudostdeutsche Forschungen Munchen, iar în limba română, după cum notează istoricul, a fost ajutat de profesorii Remus Budacu și Paul Schuller. Se știe că, în perioada interbelică, dr. Heinz Brandsch a fost director al Liceului Pedagogic din Sighișoara (al fostei Școli luterane de fete), dar și autorul primei programe adaptate la Cerințele Ministerului Educației de după Marea Unire, programă apărută în 1926. De asemenea, revista Schule und Liben a Asociației învățătorilor sași din Ardeal a tipărit sub semnătura sa articole, în germană, despre viața și opera pedagogilor: Spiru C. Haret, G. G. Antonescu, I Găvănescul, C. Narly, Șt. Bârsenescu, V. Ghidionescu, O. Ghibu, pe care V. Beneș le-a tradus în românește și le-a publicat în revista Satul și școala din anii 1937 și 1938, dar și în broșuri, în colecția Pedagogi Români Contemporani, apărute la Cluj, începând cu anul 1938 (Ed. Ardealul, Institutul de Arte Grafice). Precizăm că dr. Heinz Brandsch și-a publicat studiile în germană, în 1936, la Sibiu, cu titlul Rumaenische Paedagen der Gegenwart (Tipografia Krafft și Drotleff) despre cei șapte pedagogi români.

Din stufosul studiu legat de școala sașilor ardeleni vă prezentăm, în sinteză, și câteva opinii ale acestui autor legate de județul nostru, amintindu-vă că prima atestare documentară a Bistriței datează din 16 iulie 1264 în Bula Papei Urban al IV-lea; în această curie papală se cerea nobilului Ștefan să renunțe la pretențiile sale hegemonice asupra Bistriței și ținuturilor Rodnei. Cu privire la începutul școlii săsești, în general, din Ardeal, el se entuziasmează scriind: „Și cât de mândri am fost când am putut constata, că încă din 1334 poate fi identificată, pe bază de date sigure, existența școalei la noi: la 1334 în 2 sau trei comune ale capitului (protopopiat) de Orăștie avem știre despre o casă școlară, la 1352 despre un scolasticus în Sebeș-Alba, la 1388 despre un anume Theodoricus, care mai înainte fusese succentor în Brașov, apoi despre un Vicentius, care altădată a fost rector scholarium în Bistrița, la 1394 despre un anume Alexius în Slimnic notarius publicus și rector scholarium, la 1397 despre scolastici în capitulul Mediașului, la 1403 despre un anume Iacobus (vezi Dr. Heinz Brandsch: Die siebenburgisch-deutsche Dorischule im Reformationsjahrhundert, extras din Archiv des Vereins fur siebenburgische Landeskunde, 1928, Krafft & Drotleff, Sibiu, p. 500), rector scholarium în Teaca, la 1405 despre un anume Caspar scholasticus și notarius publicus în Cluj (unde în 1414 pot fi indicați și scolares), la 1414 de un rector scholarum în Șeica mică și a. m. d.” (vezi și Fr. Teutsch: Geschichte der Siebenburger Sachsen, 1921, Krafft & Drotleff, Sibiu, p. 135). Aceste sunt atestări documentare, dar, vorba lui Brandsch, școala săsească a existat cu mult înaintea acestor timpuri. De altfel, G. E. Muller în Siebenburgische Vierteljahresschrift, publicată la Sibiu în 1940 (Tipografia Mercur), scria că școala săsească „are aceeasi vechime ca și poporul nostru” (n. n. german). La rândul său, G. D. Teutsch, în lucrarea Beitrage zur Geschichte Siebenburgens unter Konig Ludwig I, dovedește existența unei școli încă din întâia jumătate a secolului al XIV-lea nu numai în Sibiu, ci și „în toate comunele districtului Sibiului, Nochrichului și Cincului”. Despre vechimea sașilor în Ardeal de circa 800 de ani (în 1941) dr. Heinz Brandsch a scris în lucrarea Hab-n die Siebenburger Sachsen das erste allgemeine Schulwesen gehabt?, publicată la Sibiu, în 1931, la Tipografia Honterus. Autorul amintește că în districtul Mediașului, în anul 1397, în Statutele sale se pomeniște de faptul că biserica și școala n-a lipsit în „nici un sat al acestui district”, iar în statutele capitulului Brașov, din 1444, se certifică faptul că „pe atunci (în epoca premergătoare Reformațiunii, n. n.) aproape în toate satele din Țara Bârsei existau școli”. Pe la 1500, notează autorul, existau 290 localități săsești, dar în această listă nu se regăsesc orașele Mediaș, Reghin, Sighișoara și Orăștie, or se știe ele au avut școli cu mult timp înainte de acest an. Până în 1517, numărul așezărilor săsești în care se poate dovedi existența unei școli se ridică la 111, iar până în 1543, când s-a încheiat Reforma la sași, este de 123, dar și acum din această listă lipsesc orașele Mediaș, Reghin și Orăștie. Recensămintele populației din anii 1488, 1510 și 1516 din teritoriile administrative: Orăștie, Sebeș, Mercurea, Sibiu, Nocrich, Rupea, Cincul, Sighișoara, Mediaș și Brașov, fiecare cu 9 și până la 39 comune, având o școală sau un învățător, variază între 1 și 18, iar pe la mijlocul secolului al XVIII-lea populația sașilor era destul de mare în raport cu românii, evident mult mai numeroși, ba în Sibiu sași erau 15012, iar români 12450, în Rupea, sași: 6493, iar români: 3165, în Sighișoara, sași: 9953, iar români: 1006, în Mediaș, sași: 10710, iar români: 5623, în Brașov, sași: 36660, români: 15580. Să spunem, alături de episcopul Teutsch, că, inițial, școlile au fost pregătitoare pentru preoți, care să ajute la liturghie, „ca apoi din ei să iasă preoți”, învățătorul fiind așadar și preot, iar școala era comunală, deci în veacul al XV-lea nu se poate vorbi de o școală primară în înțelesul din zilele noastre. Trebuie să ținem cont și de faptul că satele nu aveau mai mult de 50 de gospodari, dar școala exista și în satele mai mici. În privința frecventării școlii, Brandsch citează articolul 12 din anul 1594 (care datează, se pare, din secolul al XV-lea) unde se spunea: „Nimeni să nu silească copiii, cari-i sunt încredințați sau recomandați, la munci murdare, josnice, casnice, cari cad în sarcina femeilor și servitoarelor; ca nu cumva copiii cu această ocazie să fie astfel înstrăinați de școală”, dar și Regulamentul bisericesc (Kirchenordnung) al lui Honterus din 1547, unde, în esență, se prevedeau aceleași obligații, propunând ca „băieții isteți să fie trimiși la oraș și pentru întreținerea lor să se îngrijească fiecare comună”. Cert este că elevii se pregăteau nu numai pentru o slujbă clericală, ci și pentru una laică, iar în 1600 existau școli în 137 de localități. În anul 1546 „universitatea națională a Sașilor hotărâse să se ocupe mai de aproape cu înființarea de școli”; în 1593 era școală până și într-un sat mic, numit Criș, unde în programa analitică se prevedea predarea limbii latină și elenă. Precizăm că în anul 1568 „Universitatea națională” cerea în mod expres să se plătească învățătorilor de la sate salariul. În mediul rural se predă: catechismul, evangheliile, muzica, scrierea și citirea, matematica, latina și greaca, firește, în limba maternă. Într-un document din 1544 se pomeniște că în Brașov se afla și un „învățător al fetelor”, iar în alte documente din secolul al XVII-lea se spune că alături de băieți frecventau școala și fetele. Așadar, fiecare copil avea posibilitatea „să cerceteze o școală”, unde se afla cel puțin un învățător, alături de preot. În secolul al XVIII-lea, într-un document datat 1765, se scrie că „poporul sas ar fi numărat cam 125000 de suflete”, iar în 1832 numărul lor atingea 204000. Brandsch notează că „În anul 1642 aveam în cele 22 comune ale districtului Bistrița (exceptând Bistrița) 337 de familii, pentru cari stăteau la dispoziție aproximativ 20 de rectori sau – după presupunerea noastră de mai sus – 40 de puteri didactice, ceeace însemnează – socotind familia cu 6 suflete – raportul de un învățător la

100 de suflete respectiv 1: 50. Însă nu putem să trecem cu vederea faptul că numărul sufletelor acestui district în 1764 este deja 6937; atunci se schimbă raportul în mod simțitor și anume în 1: 350, respectiv 1: 175”.

La sate, încăperile școlilor erau mici și mobilierul foarte sărac: „O masă mare, două bănci mari de lungimea unei scânduri, vopsite în negru, un pat negru” (inventarul școlii din Seleuș, la 1680). Un istoriograf sas scria despre această perioadă: „Când în satul mare Saschiz jefuiau Turci și Tătari și locuitorii trăiau adesea săptămâni întregi în cetatea adăpostitoare apropiată privind de după întăritele ei ziduri pârjolirea propriilor locuințe, cu toate acestea dascălul ținea școală cu copiii cari nu puteau duce încă armele, într’ un turn anume hotărât acestui scop și care se chiamă până în zilele noastre turnul școlii. Aceasta este o caracteristică care se găsește în toată istoria Sașilor”.

În veacul al XVIII-lea se introduce obligativitatea școlară pentru sași, fiindcă în 1722 Sinodul hotărăște: „Din ordinul autorităților să se trimeată la școală toți copiii – de amândouă sexele – atât la orașe cât și la sate, astfel ca ei să învețe a citi, a scrie și catechismul”. Într-o statistică a Sinodului din anul 1763 se enumără, în Ardeal, existența a 5 gimnazii, 16 școli primare superioare și 236 școli primare (scholae triviales), o comună neavând mai mult de 480 de suflete. Numărul învățătorilor era la 1777 în jur de 35 pentru 15 comune, de pildă pentru districtul (capitulul) Mediaș în 12 comune erau 30 de învățători. Atunci, școala începea în 16 octombrie și dura neîntrerupt până la Paști; clasele de băieți erau despărțite de cele de fete, acest regulament fiind valabil până în 1923, iar influența bisericii era destul de mare. Fiecare sat săsesc avea școala lui și interesul pentru școală era foarte mare. Rezultatul învățământului săsesc este sintetizat în următoarea povestire: „Pe când împăratul Iosif al II-lea a cutreierat Ardealul la 1773, a avut loc între el și notarul Michael von Heidendorf următorul dialog care reda minunat situația: Împăratul: Aveți școli pretutindeni?

Heidendorf: Nu este nici o localitate în toată nația, Maiestate, oricât ar fi de mică, unde să nu avem școală.

Împăratul: Aveți învățători buni?

Heidendorf: Așa și așa, Maiestate! Totuși cei mai mulți sunt buni”.

Să amintim și faptul că în anul 1821 sașii aveau „5 licee, 10 școli latinești, în fiecare comună o școală primară (la licee și școli latinești în legătură cu acestea, dar și de sine stătătoare; în orașe ca școli ale suburbanilor, școli de fete; în fiecare sat ca școli de băieți, de fete, școli mixte)”, adică circa 280 școli la o populație de 204000 de suflete. Rectorul (Schulmeister) era șeful școlii și preda de obicei băieților mai mari. El avea în subordine: învățătorii, colaboratorii, campanatorii și, bineînțeles, învățăceii. Obligativitatea școlară la băieți cuprindea vârsta de la 6 până la 14 ani, iar la fete până la 12 ani. În 1870 apare Regulamentul școlar pentru instrucția populară în cuprinsul bisericii evanghelice c. a. din Ardeal, care a durat până în 1926. Atunci s-a hotărât ca durata obligativității școlare să fie până la 9 ani pentru băieți și 8 ani pentru fete, copilul fiind dator să intre la școală la vârsta de 6 ani împliniți. În 1915, numărul populației săsești era de 233697, așezată în 242 comune și 19 comune filiale și împrejurimi. În școlile primare predau 660 învățători și 108 învățătoare. În districtul Bistriței, „Raportul între copiii obligați a frecvența și cei cari au frecventat școala s’a arătat a fi corespunzător din ultimul semestru de iarnă”, iar „participarea la școală a fost foarte vioaie în tot districtul” se arată în într-un referat făcut de către episcopul G. D. Teutsch, cu ocazia „vizitațiunilor generale” între anii 1870 și 1888. Pentru districtul Sibiu constatările sunt identice, la care adaugă: „Numai în cele mai sărace comune s’a întâmplat, ca slujba în alte localități ținca pe unii departe de școală de acasă”; cuvinte laudative are și pentru Rupea, Reghin, Sebeș, Seica, Brașov, Mediaș, Cincu, Sighișoara, după care scrie: „Slujba în case străine scade în unele commune ca în Dedrad, Teaca, Legig, Herina, procentul copiilor frecvenți ai școlii până la 97-83% din numărul celor obligați”. Tineretul săsesc de la oraș frecvența în afară de școala primară și o școală mai înaltă ori profesională, iar tinerii (băieți și fete) de la sat o școală complementară (Fortbildungsschule). Școala supraprimară se numea „școala de scris, sau școala de Duminică, școala de recapitulare, etc.”, ceea ce le permitea „să repete și să fixeze ceeace au învățat”, iar începând cu 1870 a devenit obligatorie până la vârsta de 19 ani, pentru băieți, și pentru fete din 1913. Odată cu anul 1926, a devenit obligatorie pentru tineretul masculin și feminin de la sate până la vârsta de 18, respectiv 20 de ani. Autorul afirmă cu mândrie îndreptățită că „pe când în 1902 numai 4% din satele din Prusia existau astfel de școli, noi le aveam în cel puțin 90% din comune, și pe când proporția între școlarii din școala primară și între aceia din școlile complementare acolo a fost 1000: 3, la noi proporția a fost 1000: 233”.

Odată cu legea învățământului particular din anul 1925, s-a redus școala săsească primară de la 8-9 clase la 7 clase, în schimb, copilul era obligat să frecventeze grădinița de copii de la vârsta de 5 ani. După o statistică din anul 1929 sașii aveau următoarele instituții: „7 licee, 9 gimnazii, 1 școală comercială secundară, 1 școală normală pentru băieți, 1 școală normală pentru fete, 1 școală normală pentru conducătoare, 236 școli primare, 97 cămine de vară pentru copii mici, 22 grădine de copii mici, apoi 3 școli de agricultură, cam 230 școli complimentare, câteva școli profesionale comerciale, școli pentru ucenici, de menaj și multe instituții educative cu caracter particular. La aceste instituții, atâtea câte sunt ale bisericii, au profesat 763 de persoane. La 31 de școlari ai școlilor primare și superioare și la 307 suflete (numărul total al Sașilor era 238979) vine câte un învățător”. În 1936, numărul copiilor obligați să frecventeze școala era de 38489, adică de peste 98%; acestor copii li se adăugau încă 8886 de elevi și eleve din comunitățile de muncă (vezi Heinz Brandsch, Die siebenburgisch-deuts Schule in ihrem Werden, Sighișoara, 1939, Hereth, p.28). În continuarea acestui studiu, autorul compară școala sașilor cu situația frecventării școlii în alte țări; e vorba de: Germania, Olanda, Austria, Danemarca, Suedia, Finlanda, Norvegia, Elveția, Franța, Anglia, Italia, Ungaria. În ceea ce privește frecventarea școlii, la 1900 sașii ardeleni ocupau locul 4, după Anglia, Norvegia și Germania, iar în anul 1930, procentul copiilor sași care frecventau școala era de 97%. Școala a fost atât de răspândită în rândul sașilor încât cuprindea și cele mai mici sate cu câte 12 gospodari, iar în localitatea Bendorf, chiar și cu 3 gospodari se plătea leafa rectorului. Analfabetismul aproape că dispare pe la începutul secolului al XIX-lea în rândul sașilor, iar începând cu 1882, odată cu introducerea limbii maghiare, apoi a celei române „încât se mijlocie stăpânirea în scris și citit a două limbi”. Dorința de cultură a sașilor a fost una profundă, iar școlile săsești n-au fost școli mănăstirești, ele au fost susținute de toți cetățenii care aveau dreptul de a-și alege preotul și de a-i da zeciuiala. Ei știau că fără școli „patria înzestrată, în mijlocul dușmanilor atât de minunat de către Dumnezeu s’ar sălbățici”.

Liviu Rebreanu, la zece ani după Marea Unire

Grație d-lui Nicolae Gheran se cunosc scrierile autorului Pădurii spânzuraților referitoare la marele act de la 1 decembrie 1918, exprimate de câte ori a avut ocazia. Numărul 344 (anul II, din 2 decembrie 1928) al periodicului Dreptatea este dedicat împlinirii a zece ani „de când Ardealul, Banatul și Maramureșul au prins ceasul, așteptat o mie de ani, de s'au rupt din robia străină și au alergat în brațele patriei mame să întemeieze Țară nouă, de Libertate, de Frăție, de Dreptate” (I. Mihalache). Referitor la acest eveniment, semnează, printre alții: Regele Ferdinand, Regina Maria, Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod, Ștefan Cicio-Pop, Aurel Vlad, Sergiu Dan, M. Sevastos, Vasile Savel, Voicu Nițescu, Emanoil Bucuța etc.; de asemenea, sunt citate și fragmente din operele lui Simion Bărnuțiu, Eminescu, Delavrancea, A. Russo etc.

Un articol, mai puțin cunoscut, semnează și Liviu Rebreanu; textul său se intitulează *Minunea eternă*, și îl reproducem mai la vale.

„Se sbuciuma ca și când chiar pe mâne ar aștepta izbândirea finală. O zugeră de pe acum și închipuirea îl ducea pe aripi furtunoase.

Iată-l în Cluj, unde a fost singură dată cu câțiva ani în urmă. Pretutindeni numai graiu românesc. Și ce graiu! Parcă toată lumea vorbește ca la țară, mai dulce ca inginerul Vasile Popa din Văratea, care a colindat România întreagă. Firmele magazinelor, străzile, școlile, autoritățile... tot, tot e românesc... Statuia lui Matei Corvinul zâmbește către trecători și le zice: „Așa-i c'a venit ceasul dreptății?”... Și soldații, cu căciuli, întocmai cum auzise el că sunt dorobanții... Judecătorul care fusese atât de obraznic cu Herdelea în Armadia, scoate pălăria până la pământ înaintea lui. Titu vrea să fie mărinos, să-i arate că stăpânii români sunt nobili și iertători. Îi întinde mâna... Dar valul îl gonește mereu înainte. Uite-l în Sibiu, în Brașov, în Oradea-Mare, în Arad, în Timișoara! Steaguri tricolore fâlfăie mărețe pe toate palatele din basmuri. Jandarmii cu penele de cocoș s-au topit...”

Când am însemnat, acum vreo douăzeci de ani, acest crâmpciu, pe o filă de carnet, spre a fi întrebuințat într'un problematic roman ce era să aibă drept erou pe un fantasmagoric irredentist ardelean – îmi amintesc ce emoție adâncă am simțit. Într'un fel sau în altul eram pe-atunci iredențiști și trăiam cu visuri, dar nu visam niciunul, nimeni, că înfăptuirea visului ar fi așa de aproape.

Ardealul atât de românesc de fapt, ni se părea atât de departe de-a deveni românesc oficial! Îți trebuia o mare doză de fantezie ca să-ți închipui tricolorul românesc fâlfâind la Cluj, la Brașov, la Timișoara...

Și iată, după douăzeci de ani, ce firesc ni se pare Ardealul pentru eternitate românesc! Nedreptatea s'a prăbușit brusc, într'o singură zi, ca un joc de cărți. Azi, după primul deceniu de unire, sărmana mea însemnare pare atât de anacronică! Fiindcă anacronică era însăși situația de-atunci: un popor mare, cuminte, băstinaș, subjugate de o minoritate parazitară.

Și totuși a trebuit o minune și un cataclism ca, deasupra sfărâmăturilor, să iasă triumfătoare dreptatea. Asemenea minuni numai dreptatea sfântă poate produce. Roadele ei sunt cu atât mai puternice și mai durabile, cu cât sunt răsădite din suferințe mai grele. Minunea noastră e coroana unor râuri de lacrimi, transformate în mărgăritare. De aceea e eternă”. L. REBREANU

A consemnat Icu Crăciun

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj
Reprezentanța Bistrița-Năsăud a Filialei clujene a USR
Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

Zeilele prozei

Ediția a 15-a
10-11 septembrie 2022

Chiuza - Năsăud - Sângeorz-Băi - Maieru

Sub semnul lui *Liviu Rebreanu*

Invitați:

Simona Antonescu, Ștefan Borbély, Hanna Bota, Constantina Raveca Buleu, Rodica Frențiu, Andrei Gazsi, Mariana Gorczyca, Leon-Iosif Grapini, Andrea H. Hedeș, Florina Ilis, Alexandru Jurcan, Amalia Lumei, Alice Valeria Micu, Daniel Moșoiu, Ovidiu Pecican, Irina Petraș, Laura Poantă, Sever Pop

Gazde:

Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Olimpiu Nușfelean

Parteneri:

Muzeul Memorial „Liviu Rebreanu” Năsăud, Centrul Cultural „Liviu Rebreanu” Chiuza, Muzeul „Cuibul Visurilor” Maieru, Primăria comunei Chiuza, Primăria comunei Maieru

Parteneri media:

Răsunetul cultural, Steaua, Neuma, Mișcarea literară, Cuibul visurilor.

Sponsori:

Restaurant Don Pepe, Magazin Punct, Agenția Avramii, Pensiunea Decorale

Redacția:

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul

Marcă înregistrată

Redactor șef: Menuț Maximilian; Editor coordonator: Gabriela Ciornei; Redactori: Icu Crăciun, Vasile Vidican; Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian - președinte, Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximilian@yahoo.com.